

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ยุทธศาสตร์ความร่วมมือในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ด้านแรงงาน ในภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงและสาละวิน” ในครั้งนี้ ผู้วิจัยให้ความสำคัญต่อปัญหาการค้ามนุษย์ด้านแรงงานที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่ในสังคมไทยและกลุ่มประชาคมอาเซียนอย่างต่อเนื่อง และนับเป็นปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนมากขึ้นทุกขณะ ที่ส่งผลกระทบต่อประเทศไทยถูกจัดอันดับเป็น tier 2.5 (มีความพยายามแก้ไข แต่ยังไม่ได้ระดับมาตรฐานสากล) เป็นระยะเวลา 4 ปี ติดต่อกัน (พ.ศ. 2553 – พ.ศ. 2556) และไม่แน่ว่าจะถูกจัดเป็น tier 3 (ล้มเหลว) ในปีใด ซึ่งย่อมหมายถึงการส่งผลกระทบต่อ เศรษฐกิจ สังคม การเมืองระหว่างประเทศ และศักดิ์ศรีของประเทศไทยอย่างรุนแรง การศึกษาวิจัยครั้งนี้ จึงมีเป้าหมายหลักอยู่ที่การทำความเข้าใจบริบทของสถานการณ์การค้ามนุษย์ด้านแรงงานในประเทศไทย และประเทศเพื่อนบ้าน ตลอดจนวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง ปัญหาอุปสรรคที่ผ่านมาของกลไกภาครัฐและภาคเอกชนที่ดำเนินการร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การพัฒนา รูปแบบและแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนายุทธศาสตร์ความร่วมมือ 5 ด้าน ในการป้องกันและแก้ไข ปัญหาการค้ามนุษย์ด้านแรงงาน ในประเทศไทย ลาว พม่า และกัมพูชา ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นในการศึกษาเอกสารข้อมูล แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และพัฒนากรอบแนวคิดในการวิจัยเพื่อประโยชน์ในการนำมาวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางสังคม และแนวทางแก้ไข ปัญหาการค้ามนุษย์ด้านแรงงานในประเทศไทย อันเชื่อมโยงกับการแก้ปัญหาเชิงบูรณาการร่วมกับประเทศต่างๆ ในภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงและสาละวิน ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

- 1.1 ทฤษฎีโลกาภิวัตน์
- 1.2 ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม
- 1.3 ทฤษฎีระบบ
- 1.4 แนวคิดเกี่ยวกับความยากจน
- 1.5 แนวคิดการย้ายถิ่น การลักลอบนำบุคคลเข้าประเทศและการค้ามนุษย์
- 1.6 ความเท่าเทียมในการทำงานและการเลือกปฏิบัติ

- 1.7 การเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติและชาติพันธุ์ ต่อแรงงานย้ายถิ่นและแรงงานข้ามชาติ
- 1.8 มิติหญิงชายของการย้ายถิ่น
- 1.9 แนวคิดเกี่ยวกับการให้เป็นแรงงานที่ถูกบังคับ
- 1.10 แนวคิดเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
- 1.11 การบริหารจัดการเชิงยุทธศาสตร์

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 2.1 การค้ามนุษย์ สิทธิมนุษยชน กับนิยามใหม่ของการคุ้มครองผู้ตกเป็นเหยื่อ
- 2.2 รูปแบบใหม่ของการค้าทาส : การค้าหญิงและเด็กสาวชาวพม่าในประเทศไทย
- 2.3 ประสบการณ์ชีวิตของผู้หญิงไทใหญ่: แรงงานผู้หญิงข้ามชาติ
- 2.4 คนรับใช้ในบ้าน : แรงงานอพยพจากพม่ามาไทย
- 2.5 กระบวนการเข้าสู่การค้ามนุษย์
- 2.6 แนวทางการพัฒนาขั้นตอนการคัดแยกผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ตาม

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ.2551

2.7 ปัญหาอุปสรรคในการคัดแยกเหยื่อจากการค้ามนุษย์ในบุคคลต่างด้าว 3 สัญชาติ (พม่า ลาวและกัมพูชา) : ศึกษาเฉพาะกรณีส่วนคัดแยกผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ สถานักกัตัวบุคคลต่างด้าว สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง

2.8 เครือข่ายการค้ามนุษย์ ศึกษาเปรียบเทียบประเศลาวและประเศกัมพูชา : การป้องกันและแก้ไข

2.9 แนวทางการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ กรณีศึกษาแรงงานภาคประมงทะเล

2.10 ปัญหาอุปสรรคของเจ้าพนักงานตำรวจต่อการป้องกันปราบปรามการค้ามนุษย์ : ศึกษาเฉพาะกรณีพื้นที่กรุงเทพมหานคร

2.11 คู่มือเกณฑ์ชี้วัดการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหการค้ามนุษย์ของประเทศไทย

2.12 ผลการดำเนินงานป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหการค้ามนุษย์ของประเทศไทย

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาพบว่าแนวคิดสำคัญที่น่าจะมีความเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับปัญหาการค้ามนุษย์ทั้งในอดีตและปัจจุบัน รวมถึงน่าจะส่งผลต่ออัตราการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของการค้ามนุษย์ในอนาคต ที่สมควรนำมาพิจารณาประกอบการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มีดังนี้

ทฤษฎีโลกาภิวัตน์

แม้ว่าปัจจุบันจะมีการใช้คำว่าโลกาภิวัตน์ (Globalization) กันอย่างแพร่หลาย แต่ความหมายของคำดังกล่าวค่อนข้างกว้างและยังไม่ชัดเจนนัก อย่างไรก็ตาม รายงานการศึกษาในเรื่องมิติทางสังคมโลกาภิวัตน์ขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ ได้ให้ความหมายของ “โลกาภิวัตน์” ว่า “เป็นกระบวนการประสานเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ เข้าด้วยกันอย่างรวดเร็วโดยมีแรงผลักดันจากการเปิดเสรีทางการค้า การลงทุนและการไหลของทุน และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศมาประกอบกัน” (พรประภา ลินธุนาวา, 2545 : 35-39) นอกจากนี้ แผนการศึกษาแห่งชาติได้กล่าวถึงความหมายของโลกาภิวัตน์ไว้เมื่อปี 2535 ว่าหมายถึง “การเคลื่อนตัว หรือการพัฒนาของทุนในระดับโลก ที่เริ่มมาตั้งแต่ประมาณศตวรรษที่ 15-16 ซึ่งคลื่นลูกแรกแห่งการพัฒนาการของทุน คือ การปฏิวัติทางการค้าและเงินตรา การล่าอาณานิคม การปล้นชิงทรัพยากรและความมั่นคงจากดินแดนรอบนอก พร้อมกันนี้ได้เกิดรัฐในรูปแบบรัฐอาณานิคม ซึ่งการขยายตัวของการสะสมทุนและการค้า การล่าอาณานิคมในช่วงปี ค.ศ. 1500 ถึง 1750 ได้กลายเป็นเงื่อนไขที่สำคัญของการพัฒนาทุน อุตสาหกรรมในยุโรป และได้นำไปสู่การเชื่อมโยงของเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมในส่วนต่างๆ ของโลกเข้าด้วยกัน (กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม, 2554)

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่ากระแสของโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลกระทบต่อสถานประกอบการและแรงงานเกือบทุกประเทศในโลก ทั้งที่อยู่ในภาคการผลิตและภาคบริการ ซึ่งผลที่ตามมาคือ กำลังแรงงานส่วนใหญ่ของโลกต่างประสบผลกระทบจากการแข่งขันระหว่างประเทศ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงก่อนหน้านี้มีเพียงแรงงานในภาคอุตสาหกรรมเท่านั้นที่ได้รับผลกระทบ อนึ่งกระแสโลกาภิวัตน์อันเกิดจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการสื่อสารและเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลผลักดันให้โลกอยู่ในภาวะไร้พรมแดน และนำโลกเข้าสู่ยุคแห่งการจัดระเบียบใหม่ทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองระหว่างประเทศ ซึ่งก่อให้เกิดทั้งโอกาสและภัยคุกคามต่อการพัฒนาในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้ (พรประภา ลินธุนาวา, 2545 : 17-21)

1. ด้านเศรษฐกิจ กล่าวคือ กระแสโลกาภิวัตน์ได้ทำให้ตลาดโลกกว้างขวางขึ้นมีการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นแรงงานและการลงทุนข้ามชาติ ซึ่งจากการที่ระบบเศรษฐกิจโลกมีความเชื่อมโยงกันมากขึ้นนี้เอง ทำให้เกิดการแข่งขันทางการค้าอย่างรุนแรงมากขึ้น

และส่งผลให้ประเทศใหญ่ที่พัฒนาแล้วมีเงื่อนไขที่จะแสวงหาประโยชน์จากประเทศที่กำลังพัฒนา หรือด้อยพัฒนาได้มากขึ้น นอกจากนี้ การลงทุนทางด้านอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีที่สูงขึ้น ไม่เพียงแต่ส่งผลให้เกิดการลดต้นทุนทางการผลิตเท่านั้น หากแต่ทำให้การจ้างแรงงานลดจำนวนลง มากด้วย ซึ่งนับว่าเป็นปัญหาที่สำคัญทั่วโลกอยู่ในขณะนี้

2. ด้านสังคม จะเห็นว่า ผู้คนมีโอกาสรับรู้ข่าวสารได้ง่ายขึ้น โดยผ่านเทคโนโลยี อิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ จึงทำให้กระแสวัฒนธรรมและข้อมูลข่าวสารที่ยังไม่ได้รับการกลั่นกรอง ไหล ผ่านสื่อในรูปแบบต่างๆ และที่สำคัญคือ มีบางกลุ่มคนที่ไม่สามารถเข้าถึงข่าวสารข้อมูลที่ทันสมัย จึงส่งผลให้การตัดสินใจและอำนาจต่อรองของกลุ่มคนที่ขาดโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลเหล่านี้ จะ ตกเป็นผู้เสียเปรียบในสังคมและกลายเป็นผู้ด้อยโอกาสในที่สุด

3. ด้านสิ่งแวดล้อม จากรายงานการศึกษาที่ผ่านมาในอดีตทำให้ได้ข้อสรุปว่า การ ใช้ทรัพยากรธรรมชาติจำนวนมากหาศาลเพื่อการผลิตแบบทุนนิยม ได้ทำลายทรัพยากรธรรมชาติลง อย่างมากมาย ซึ่งการพัฒนาไปสู่ความเจริญเติบโตและทันสมัย ก่อให้เกิดการทำลายและการใช้ ทรัพยากรอย่างไร้ขีดจำกัด ทำให้ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่างๆ ได้รับผลกระทบจาก การพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน ซึ่งทำให้สิ่งแวดล้อมกลายเป็นปัญหาใหญ่ โดยจะเห็นได้จากปรากฏการณ์ ธรรมชาติหลายครั้งที่ผ่านมา เช่น พายุ น้ำท่วมฉับพลัน ดินโคลนถล่ม เหมืองแร่ถล่ม แผ่นดินไหว แท็งก์และไฟฟ้า เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า แม้กระแสโลกาภิวัตน์จะก่อให้เกิดโอกาสและความเจริญก้าวหน้า ทางวัตถุแก่นมนุษยชาติ แต่ในทางตรงกันข้าม กระแสโลกาภิวัตน์ก็นำมาซึ่งปัญหาสังคมได้เช่นกัน ในกรณีของประเทศไทย กระแสโลกาภิวัตน์ได้นำสังคมไทยไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวาง ในทุกด้านเช่นเดียวกับประเทศอื่นๆ ในโลก ในขณะที่พื้นฐานสังคมไทยยังเป็นสังคมเกษตรกรรม และประชาชนยังมีชีวิตความเป็นอยู่ในวิถีชีวิตแบบเกษตรกรรม ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงจากสังคม หมู่บ้านเป็นสังคมใหญ่ที่เชื่อมโยงกับโลกที่มีความสัมพันธ์ที่ซับซ้อน ประกอบกับการพัฒนา ประเทศที่มุ่งเน้นให้เป็นอุตสาหกรรม เพื่อต้องการให้ทันกับยุคเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีการ เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้คนในสังคมส่วนใหญ่ยังปรับตัวไม่ทันกับสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น ส่งผลให้สังคมตกอยู่ในภาวะที่ต้องเผชิญกับปัญหาใหม่ๆ ที่ไม่คุ้นเคยมาก่อน นอกจากนี้ ภาวะฟอง สบู่แตกหรือวิกฤตเศรษฐกิจของสังคมไทย นับเป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงผลของการ พัฒนาที่ขาดสมดุล และก่อให้เกิดผลกระทบที่สำคัญกับสังคมไทยหลายประการ อาทิ

3.1 ทำลายความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวและชุมชน กล่าวคือ สถาบัน ครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันหลักของสังคมในการให้การดูแลสวัสดิการพื้นฐานของสมาชิกใน ครอบครัวมีความอ่อนแอลง ประกอบกับค่านิยมในการบริโภค ค่านิยมวัตถุ ทำให้ครอบครัวมุ่ง

แสวงหาความมั่นคงและทรัพย์สิน โดยละเลยไม่ใช้เวลา จนขาดการเอาใจใส่ซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว ซึ่งผู้ที่ถูกละเลยและละทิ้งส่วนใหญ่ได้แก่ ผู้ที่อ่อนแอ เช่น เด็กเยาวชน ผู้สูงอายุ ผู้พิการ นอกจากนี้ความรุนแรงในครอบครัวก็มีแนวโน้มสูงขึ้น โดยเฉพาะกรณีเด็กถูกระทำทารุณกรรมทางเพศจากบุคคลใกล้ชิด

3.2 เกิดกระแสบริโภคนิยมและวัตถุนิยม ตลอดจนการฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือยต่างๆ ซึ่งมีผลต่อค่านิยมและวิถีชีวิตของคนไทย โดยทำให้เกิดพฤติกรรมการบริโภคที่ขาดการยั้งคิด การให้คุณค่ากับฐานะทางการเงินมากกว่าคุณภาพความดี นำไปสู่การไม่เคร่งครัดในศีลธรรม จริยธรรม รวมทั้งการไม่พึ่งพาตนเอง ไม่เชื่อมั่นในความคิด หรือศักยภาพของตน นอกจากนี้ กระบวนการเรียนรู้ในระบบการศึกษามักเน้นการคิดตามผู้สอนขาดการสร้างกระบวนการคิดใคร่ครวญ วิเคราะห์ วินิจฉัยอย่างเป็นกลางด้วยเหตุผล และขาดการวิพากษ์วิจารณ์ในเชิงสร้างสรรค์ อันส่งผลให้ขาดทักษะชีวิตในการแก้ไขปัญหา

3.3 เกิดความเหลื่อมล้ำ ไม่เท่าเทียมกันของคนในสังคม แม้ตัวเลขคนจนอาจน้อยลง แต่ช่องว่างระหว่าง คนจนกับคนรวย กลับกว้างมากขึ้นทุกขณะจะเห็นได้ว่า การเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ ได้กลายเป็นปัจจัยภายนอกที่มีผลทำให้หญิงและเด็กต้องเข้าสู่กระบวนการค้ามนุษย์ การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ปัจจัยเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อรายได้และความเป็นอยู่ของประชาชนโดยทั่วไป กล่าวคือ ด้วยเหตุที่ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเน้นไปที่การผลิต และได้นำเอาเทคโนโลยีขั้นสูงเข้ามาใช้แทนแรงงานมนุษย์ และทำให้แรงงานจำนวนหนึ่งต้องตกงานและมีรายได้ลดลง ในขณะเดียวกัน กระแสสังคมด้านการบริโภคนิยมและวัตถุนิยมได้สร้างความฟุ้งเฟ้อให้เกิดขึ้น ประกอบกับปัญหาสิ่งแวดล้อมทำให้การเกษตรไม่ได้ผล จึงทำให้เกิดปัญหาหารายได้น้อยแต่รายจ่ายสูง และท้ายที่สุดได้นำไปสู่ปัญหาความยากจน การอพยพโยกย้ายถิ่นฐานและความขัดแย้งทางศีลธรรม จริยธรรม และความเชื่อ ซึ่งล้วนแต่เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ประชากรหญิงและเด็ก มีความเสี่ยงในการตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ ความเจริญทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและข่าวสารข้อมูล ก็เป็นอีกช่องทางหนึ่งในการสร้างเครือข่ายและติดต่อประสาน งานกันของกลุ่มอาชญากรรมการค้ามนุษย์ ซึ่งถือเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีอาจมองข้ามได้ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า กระแสโลกาภิวัตน์ ได้นำมาทั้งความเจริญและความเสื่อม ซึ่งการค้าหญิงและเด็กเป็นผลพวงด้านลบอย่างหนึ่งของกระแสดังกล่าว จึงเห็นได้ว่า ครอบครัวและชุมชนนับเป็นปัจจัยภายนอกชั้นต้นที่มีความสำคัญอย่างยิ่งของหญิงและเด็ก ต่อการเพิ่มหรือลดความเสี่ยงในการตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์

ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นกระบวนการที่มีลักษณะต่อเนื่อง ซึ่งผลของการเปลี่ยนแปลงก่อให้เกิดกระบวนการนำไปสู่แนวคิดและทัศนคติใหม่ๆ ที่มีผลให้เกิดการค้ำชูขึ้น ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องและมีอิทธิพลต่อปัญหาการค้ำชูและเด็ก ได้แก่

1. การเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเมือง (Urbanization) และ
2. การเปลี่ยนแปลงสู่ความทันสมัย (Modernization)

อนึ่ง ทั้งสองกระบวนการมีความสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นเมืองย่อมทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัยในสังคมด้วย เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทั้งด้านเทคโนโลยีข่าวสารและวิทยาการสมัยใหม่ ทำให้การเจริญเติบโตของสังคมเมืองสูงขึ้น รวมถึงการรับเอาวัฒนธรรมวัตถุนิยมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต ดังนั้น การเปลี่ยนไปสู่ความเป็นเมืองจึงมีความสัมพันธ์กับกระบวนการเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงได้ดังนี้

การเปลี่ยนไปสู่ความเป็นเมือง (Urbanization)

การเปลี่ยนไปสู่ความเป็นเมือง คือ กระบวนการเคลื่อนย้ายประชากรจากท้องถิ่นดั้งเดิมมาสู่ท้องถิ่นขนาดใหญ่ที่มีระบบซับซ้อน มีความเจริญทางสังคม เศรษฐกิจ การคมนาคมขนส่งสูงกว่า ทั้งนี้เพื่อตั้งถิ่นฐานหรือประกอบอาชีพ

เนลส์ แอนเดอร์สัน (อ้างถึงในสมศักดิ์ ศรีสันติสุข. 2536 : 115) ได้นิยามการเปลี่ยนไปสู่ความเป็นเมือง คือ การที่ประชากรในชนบทย้ายถิ่นไปสู่เมืองเพื่อตั้งถิ่นฐานหลักแหล่ง ชาวชนบทเหล่านั้นจะเปลี่ยนไปสู่การมีวิถีชีวิตแบบเมือง ทั้งในด้านการดำรงชีพ การแต่งกายหรือแม้แต่ทัศนคติที่นิยมวัตถุเป็นสำคัญ

จากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของนิเทศ ดินะกุล (2544 : 50-55) ทำให้สามารถจำแนกลักษณะของสังคมเมืองได้ 4 ลักษณะดังนี้

1. การทำงาน สังคมเมืองจะมีลักษณะการทำงานที่เป็นระบบ ในงานด้านอุตสาหกรรมและบริการ นอกเหนือจากงานประจำแล้วมักมีงานเสริมนอกช่วงเวลางาน สมาชิกในสังคมเมืองแสวงหาความก้าวหน้าจากการทำงาน โดยวัดจากระดับรายได้ หรือตำแหน่งหน้าที่ที่เพิ่มสูงขึ้น
2. ปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคม สมาชิกมีความเป็นส่วนตัวสูง พึ่งพาตนเอง มีความเป็นอิสระ และไม่ให้ความสำคัญกับความคิดหรือความรู้สึกของคนรอบข้าง การติดต่อเป็นไปโดยสมัครใจ
3. ระเบียบภายในสังคม ภายในสังคมมีระเบียบแบบแผนเพื่อควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม การปฏิบัติเป็นไปอย่างเคร่งครัด ไม่มีการยืดหยุ่นสำหรับผู้ใดผู้หนึ่ง

4. **คติแบบเมือง** มีชีวิตเป็นแบบแผน พร้อมเครื่องอำนวยความสะดวก ขอมรับเทคโนโลยี เป็นสังคมข่าวสาร สมาชิกไวต่อการรับรู้ นิยมความสะดวกสบาย ดังนั้น สมาชิกจึงมีความต้องการที่จะแสวงหารายได้ที่ค่อนข้างสูง เพื่อตอบสนองความต้องการในวิถีชีวิตแบบเมืองดังกล่าว

การเปลี่ยนแปลงเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการดำเนินชีวิตของสมาชิกในครอบครัว การเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นเมืองสำหรับประเทศกำลังพัฒนาเช่นประเทศไทย มีกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เร็วเกินไป กล่าวคือ มีความเป็นเอคนกร คือ มีประชากรมาก การแข่งขันสูง ทุกคนแสวงหาความมั่นคงทางหน้าที่การงาน และฐานะทางการเงิน เป็นสังคมวัตถุนิยม ขอมรับผู้ที่มิฐานะทางเศรษฐกิจ สมาชิกในสังคมจึงแสวงหารายได้เพื่อตอบสนองความต้องการด้านวัตถุต่างๆ เช่น โทรศัพท์มือถือ บ้านหรูหราในสังคมมีระดับ รถยนต์ราคาแพง เป็นต้น

การเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัย (Modernization)

การเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัย หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงจากสังคมประเพณีนิยมดั้งเดิม เป็นสังคมที่มีความทันสมัย ระบบเศรษฐกิจมีความก้าวหน้า เป็นสังคมแบบทุนนิยม ซึ่งประเด็นนี้ มัวร์ เวสเตอร์ (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2536 : 120) ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัย และพบว่าสตรีต้องออกจากบ้านไปรับจ้างทำงานและหารายได้เข้ามาสู่ครอบครัวเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งก่อให้เกิดครอบครัวเดี่ยวที่มีการดูแลบุตรเพียงลำพัง (Single Mom) ลักษณะของการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ ส่งผลให้ทัศนคติของสมาชิกในครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลงไปด้วย โดยให้ความสนใจกับการแสวงหารายได้ให้มากขึ้น การใช้ประโยชน์จากเครื่องอำนวยความสะดวกสูงขึ้น เนื่องจากสตรีไม่ได้ทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลรักษาความเรียบร้อยในบ้านอีกต่อไป และนำไปสู่การให้ความสำคัญกับวัตถุมากกว่าจิตใจ

นอกจากนี้ จะเห็นได้ว่ากระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ทั้งสองประการนี้ ล้วนมีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำรงชีวิตของสมาชิกในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะสตรีในชนบทซึ่งในปัจจุบันสตรีเหล่านี้มีความเป็นอิสระสูงขึ้น รวมถึงมีบทบาทและภาระทางสังคมสูงขึ้นด้วย ทำให้เกิดค่านิยมการเคารพนับถือผู้ที่มิฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจที่ดี ครอบครัวในสังคมชนบทจึงมีความต้องการที่จะให้สมาชิกในครอบครัวเข้าสู่สังคมเมืองซึ่งแนวคิดดังกล่าวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่เน้นความสำคัญของคุณค่าของวัตถุและความสะดวกสบายในการดำรงชีวิต ทำให้เกิดการแข่งขันกันในกลุ่มเพื่อนร่วมหมู่บ้าน เพื่อความมีหน้ามีตาของครอบครัวญาติพี่น้อง และกลายเป็นช่องทางของเหล่ามิชฉาชีพในกระบวนการค้ำมนุษย์ที่จะแสวงหาโอกาสจากความอยากรู้ อยากได้ ของกลุ่มบุคคลเหล่านี้ เพื่อชักจูง ล่อลวง หรือบีบบังคับ ให้ตกเป็นเหยื่อของการค้ำมนุษย์ในที่สุด

ทฤษฎีระบบ

ทฤษฎีระบบ (System Theory) เป็นทฤษฎีที่ทำให้นักบริหาร สามารถที่จะมองเห็น ภาพรวมขององค์การทั้งหมดตามหน้าที่ ที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โดยการพิจารณาองค์การในลักษณะ ระบบนั้นจะก่อให้เกิดการวิเคราะห์และการแก้ไขปัญหขององค์การทั้งระบบ

คำว่าระบบ (System) อาจจัดได้ว่าเป็นกลุ่มของส่วนที่เกี่ยวข้องกันและมีความสัมพันธ์กัน ในเชิงที่จะต้องบรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกัน (สมยศ นาวิการ. 2544 : 49) ดังนี้คือ

ส่วนต่างๆ ของระบบ อยู่ในสถานะที่เคลื่อนไหวได้ การเคลื่อนไหวหรือแสดงออก ของส่วนต่างๆ จะมีปฏิริยากระทบต่อกันเสมอ โดยที่ในระบบหนึ่ง ๆ จะประกอบด้วระบบย่อยต่างๆ (Subsystems) และภายในระบบย่อยก็จะประกอบไปด้วย ระบบย่อยเล็กลงไปอีก หากมีการเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้น ณ ส่วนหนึ่งส่วนใดของระบบจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อเนื่องกันเป็นลูกโซ่ (Chain of Effects) ระบบประกอบไปด้วยองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยนำเข้า (Inputs) ได้แก่ ทรัพยากรต่างๆ ที่ต้องใช้ในกระบวนการบริหาร นั่นคือทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรทางกายภาพ ทรัพยากรทางการเงิน และข้อมูลที่ใช้ในการผลิตสินค้าและบริการ
2. กระบวนการแปรรูป (Transformation Process) ประกอบด้วย เทคนิคในการจัดการต่างๆ รูปแบบกิจกรรมการผลิต เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการผลิต
3. ปัจจัยนำออก (Outputs) ได้แก่ สินค้า บริการ กำไร ขาดทุนและผลที่คาดหวังอื่นๆ เช่น ศักยภาพของพนักงานที่พัฒนาขึ้น เป็นต้น
4. ข้อมูลย้อนกลับ (Feed Back) คือ ข้อมูลเกี่ยวกับผลที่เกิดจากกิจกรรมของ องค์การซึ่งสามารถนำไปพิจารณาเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในขั้นตอนต่าง ๆ ได้

จากทฤษฎีระบบนั้น องค์การจะใช้กระบวนการแปรรูปเพื่อเปลี่ยนปัจจัยนำเข้า ไปเป็นผลผลิต และในขณะที่เดียวกันกลไกในระบบ ก็จะขึ้นกับการนำข้อมูลย้อนกลับไปใช้ ประโยชน์ในการวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบผลลัพธ์และปรับปรุงปัจจัยนำเข้า โดยแต่ละส่วนนั้น จะต้องมีความสัมพันธ์และผสมผสาน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายของ องค์การ

แนวคิดเกี่ยวกับความยากจน

Chipman (อ้างถึงในปฐมาวดี ปัทมาโรจน์. 2542 : 45) อธิบายว่า ในการมองความ ยากจน สามารถมองหรือพิจารณาได้อย่างน้อย 6 ด้าน ดังนี้

1. “ผู้ที่ยากจน” เพราะไม่สามารถจะเข้าถึงสิ่งที่อำนวยความสะดวก (Social Utilities) อันจำเป็นคือ “คุณภาพชีวิต” ได้ เช่น ไม่มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ไม่มีสถานศึกษาที่ดีพอ ไม่มีสถานบริการด้านสุขภาพและอนามัยที่เหมาะสม เป็นต้น

2. “ผู้ที่ยากจน” เพราะเป็นผู้ที่อยู่ในกลุ่มที่มีรายได้ต่ำสุดของสังคม เนื่องจากความยากจน เป็นเรื่องของความไม่เท่าเทียมในเรื่องรายได้ เป็นเรื่องของกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม

3. “ผู้ที่ยากจน” เพราะเป็นผู้ที่ขาดโอกาสในการยกระดับรายได้ของตนหรือขาดโอกาสในการเปลี่ยนอาชีพที่มีรายได้สูงกว่า ตลอดจนขาดโอกาสในการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางสังคม

4. “ผู้ที่ยากจน” เพราะตกเป็นเหยื่อของความป่วยพิการทางสังคม (The Social Ills) อาทิ ผู้ที่เป็นโรคพิษสุราเรื้อรัง ประพฤติตนเสเพลหมกมุ่นอยู่กับการพนันบางชนิดอย่างถอนตัวไม่ขึ้น มีความป่วยทางจิต เป็นผู้ไม่รู้หนังสือ เป็นต้น บุคคลเหล่านี้จึงมีแรงจูงใจในการทำงานต่ำ ไม่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ไม่อาจปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้น โดยยังคงอยู่ในสภาพที่ยากจนต่อไป

5. “ผู้ที่ยากจน” เพราะสถาบันต่างๆ ในสังคมดำเนินไปในลักษณะที่ไม่เอื้ออำนวยให้ผู้ที่ยากจนได้มีส่วนร่วม ซึ่งผลก็คือ ทำให้ผู้ยากไร้ต้องห่างเหินจากสถาบันต่างๆ และกลายเป็นผู้ไร้พลังไร้อำนาจ เป็นผู้ไม่มีค่าไม่มีศักดิ์ศรีในสังคม และต้องอยู่ในสถานที่แยกตัวออกจากสถาบันทางสังคมตลอดไป

6. “ผู้ที่ยากจน” เพราะลักษณะระบบเศรษฐกิจของประเทศมีส่วนทำให้บุคคลบางกลุ่มต้องอยู่ในสภาพที่ยากจน เช่น ในระบบเศรษฐกิจที่ก้าวหน้ามาก มีความต้องการผู้ที่มีทักษะต่ำน้อยมาก บุคคลเหล่านั้นจึงต้องเสี่ยงต่อการว่างงานสูง เมื่อมีการว่างงานก็ย่อมทำให้ผู้นั้นต้องยากจนหรือระบบเศรษฐกิจที่เน้นการใช้เครื่องจักรเป็นสำคัญ จะต้องการแรงงานน้อยกว่าระบบเศรษฐกิจที่เน้นการใช้แรงงาน ดังนั้น การว่างงานจึงไม่อาจหลีกเลี่ยงได้และความยากจนก็จะเกิดขึ้นควบคู่กับการว่างงาน

ด้วยเหตุนี้ Chipman จึงได้เสนอแนะแนวโน้มในการแก้ปัญหาเหล่านี้ 4 วิธี คือ

1. การจัดสรรทรัพยากรที่จำเป็นให้แก่ผู้ที่ยากจน
2. การรักษาเยียวความเจ็บป่วยพิการทางสังคม
3. การปรับปรุงโครงสร้างสถาบันต่างๆ ให้ทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้ที่ยากจน
4. การจัดการในเรื่องเศรษฐกิจของสังคมให้ถูกต้องเหมาะสม

โดยสรุป จึงเห็นได้ว่า ความยากจนด้านใดด้านหนึ่งใน 6 ด้านข้างต้น ย่อมถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้หญิงและเด็กอาจต้องเข้าสู่กระบวนการค้ามนุษย์ ดังนั้น ปัญหาเศรษฐกิจจึงนับได้ว่า

เป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้บุคคลต้องตกอยู่ในสถานะที่เสี่ยงภายใต้วังล้อมของปัญหาต่างๆ ได้โดยง่าย และอาจส่งผลสืบเนื่องไปถึงความด้อยโอกาสทางสังคมในด้านอื่นๆ ด้วย

แนวคิดการย้ายถิ่น การลักลอบนำบุคคลเข้าประเทศและการค้ามนุษย์แนวคิดเรื่อง การย้ายถิ่น โดยทั่วไปมักพบว่า ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจนำมาซึ่งปรากฏการณ์ของการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานจากมาตุภูมิดั้งเดิม ไปแสวงหาสถานที่ใหม่เพื่อประกอบอาชีพ ตลอดจนในท้ายที่สุดก็นำมาสู่ปัญหาการลักลอบเข้าเมืองของแรงงานต่างด้าว ซึ่งการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานสามารถแบ่งได้ 2 ลักษณะ คือ การย้ายถิ่นและการลักลอบเข้าเมือง (สิริพร สโครบานเนค. 2548 : 29) ดังนี้

1. การย้ายถิ่น เป็นการเคลื่อนย้ายออกจากถิ่นกำเนิดหรือบ้านเกิดของตนโดย อาจเป็นการย้ายถิ่นภายในประเทศหรือเคลื่อนย้ายออกนอกประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการมี สภาพความเป็นอยู่ที่ดีกว่า หรือแสวงหาวิถีชีวิตการทำงานที่ดีกว่าเดิม..วัตถุประสงค์ของการย้ายถิ่น มีหลากหลาย แต่ส่วนใหญ่เพื่อการทำงานที่ได้รับค่าตอบแทนดีกว่าเดิมในยุค โลกาภิวัตน์ที่ส่งเสริม การค้าเสรี ทำให้เงินทุนและสินค้าหลั่งไหลข้ามพรมแดนได้อย่างเสรี แต่รัฐกลับเข้มงวดในการ เคลื่อนย้ายข้ามพรมแดน ด้วยการกำหนดกฎระเบียบเข้าเมืองของคนต่างชาติ เช่น หลักฐานการเงิน รายได้และทรัพย์สิน ผู้ค้าประกันในประเทศ ผู้รับรองจากประเทศที่ต้องการเดินทางในบางประเทศ หญิงที่ต้องการเดินทางจะต้องได้รับการยินยอมจากสามีและผู้ที่จะเดินทางต้องได้รับอนุญาตจาก หน่วยงานของรัฐ หากไม่ปฏิบัติตามก็จะได้รับโทษเมื่อเดินทางกลับประเทศ กฎระเบียบเหล่านี้ทำให้ ผู้ที่ต้องการย้ายถิ่น ต้องพึ่งพากระบวนการของผู้จัดหางาน ผู้ลักลอบพาคนเข้าเมืองหรือแม้แต่ นักค้า มนุษย์ เพื่อให้อำนวยความสะดวกในการจัดเตรียมเอกสารหลักฐานที่จำเป็น ในการยื่นขอหนังสือ เดินทางและวีซ่า รวมทั้งการอำนวยความสะดวกในการข้ามพรมแดน ทั้งที่ถูกต้องและการลักลอบ พาข้ามพรมแดน ด้วยเหตุนี้การย้ายถิ่นด้วยความเต็มใจ จึงกลายเป็นการลักลอบเข้าเมืองและการค้า มนุษย์นอกจากถูกกระทำเยี่ยงทาสจากนายจ้างแล้ว คนที่ย้ายถิ่นเพื่อหางานทำยังอาจกลายเป็นเหยื่อ ของบริษัทจัดหางานที่ต้องการแสวงหาประโยชน์อันมิชอบธรรม โดยปิดบังสถานภาพการทำงาน ที่แท้จริง เพื่อต้องการให้คนที่ย้ายถิ่นหลงเชื่อและต้องกลายเป็นเหยื่อของการค้ามนุษย์ เช่น ในกรณีที่ทำสัญญาไปทำงานแม่บ้านหรืองานบริการ แต่เมื่อถึงจุดหมายปลายทางกลับถูกบังคับ ให้บริการทางเพศเพื่อใช้หนี้ที่เกิดขึ้น จากค่าใช้จ่ายในการจัดเตรียมการเดินทาง เป็นต้น

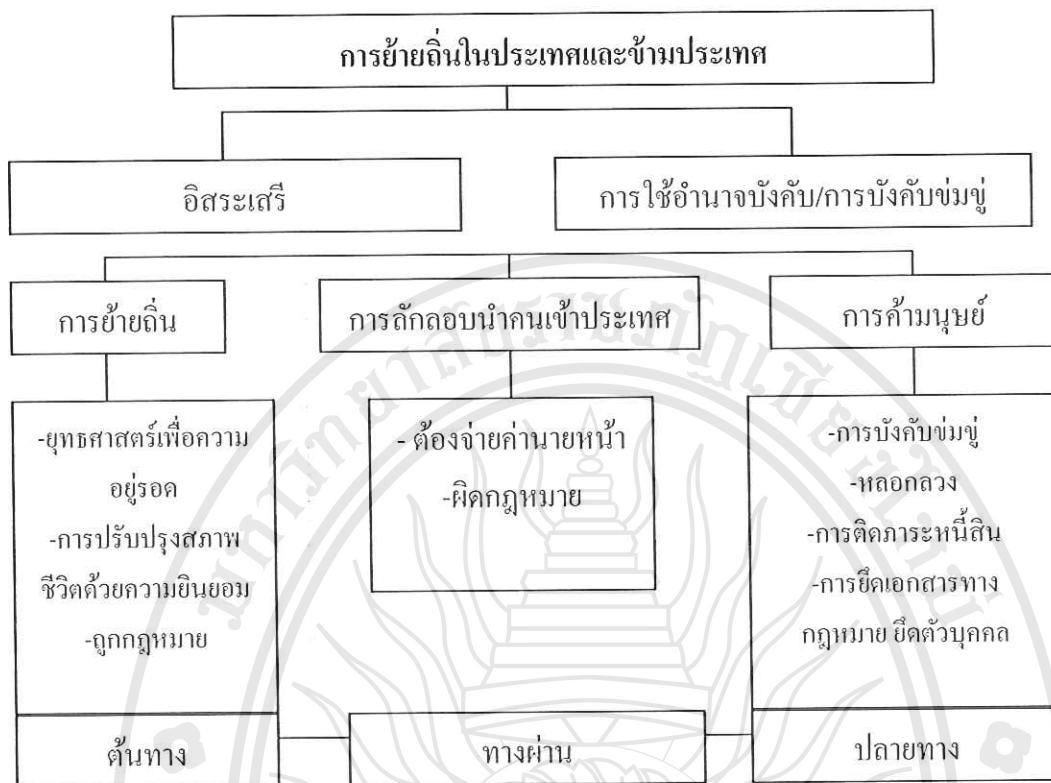
2. การลักลอบเข้าเมือง การลักลอบเข้าเมือง เป็นการนำพาคนที่ต้องการเคลื่อนย้าย เพื่อขอลี้ภัย หรือเพื่อหางานทำจากประเทศหนึ่งข้ามพรมแดนเพื่อเข้าสู่ประเทศหนึ่งด้วยวิธีการที่ผิด กฎหมาย ผู้ลักลอบพาคนเข้าเมืองอาจจะช่วยจัดการเรื่องเอกสารเพื่อข้ามพรมแดน และจัดหาพาหนะและ วิธีการต่างๆ เพื่อให้ผู้ที่ต้องการย้ายถิ่นสามารถข้ามพรมแดนได้ ผู้ลักลอบพาคนเข้าเมืองต่างจาก นักค้ามนุษย์ เพราะไม่มีเจตจำนงที่จะแสวงหาประโยชน์จากผู้ลักลอบเข้าเมืองเมื่อถึงจุดหมาย

ปลายทาง แต่การควบคุมพรมแดนอย่างเข้มงวดเพื่อป้องกันการลักลอบเข้าเมืองและการค้ามนุษย์ ทำให้ผู้ลักลอบพาคนเข้าเมืองต้องใช้วิธีการขนส่งที่เสี่ยงภัย และอาจทำให้ผู้ที่ต้องการเคลื่อนย้ายเป็นอันตรายถึงแก่ชีวิตได้ อย่างไรก็ตาม การลักลอบเข้าเมืองในปัจจุบัน ถือเป็นอาชญากรรมข้ามชาติที่มีเครือข่ายโยงใยกับกลุ่มอาชญากรรมทั้งในประเทศต้นทางและปลายทาง จึงได้มีการจัดทำเครื่องมือในระดับสากล เพื่อสร้างความร่วมมือกับประเทศต่างๆ ในการจัดการปัญหานี้

ความสัมพันธ์ของการย้ายถิ่น การลักลอบนำบุคคลเข้าประเทศ และการค้ามนุษย์

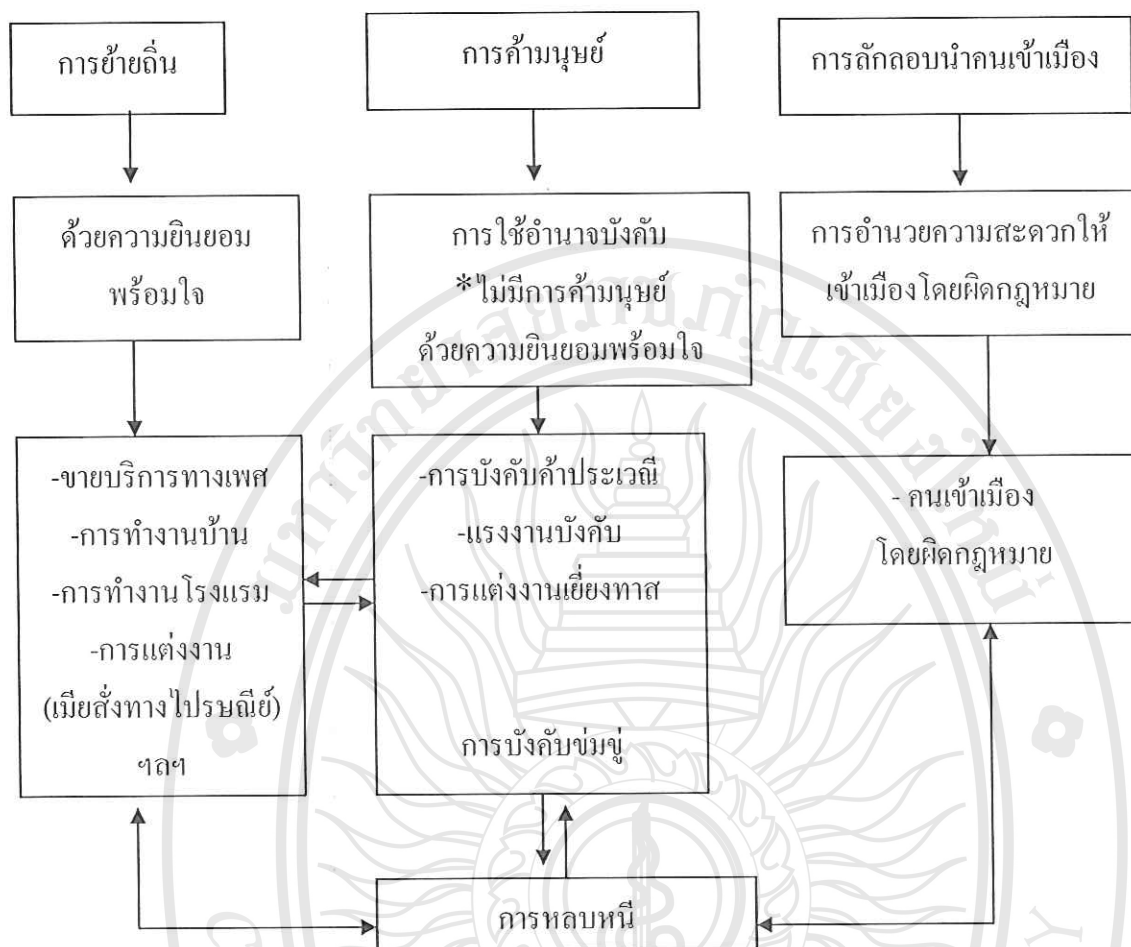
บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะเคลื่อนย้ายอย่างเป็นอิสระ และย้ายถิ่นฐานเพื่อแสวงหาชีวิตที่ดีกว่า โดยสาเหตุในการย้ายถิ่นของผู้หญิงส่วนใหญ่มักจะเป็นเรื่องของปัญหาเศรษฐกิจ โอกาสที่จะประกอบอาชีพการงาน โดยเฉพาะผู้หญิงในประเทศต้นทางนั้น มีการจำกัดสิทธิในการประกอบอาชีพ ประกอบกับที่ครอบครัวมีฐานะยากจน ผู้หญิงจำนวนมากจึงตัดสินใจย้ายถิ่นออกจากที่อยู่เดิมเพื่อปรับปรุงสภาพชีวิตตนเองและครอบครัวให้ดีขึ้น จะเห็นได้ว่า ระบบเศรษฐกิจโลกตามกระแสโลกาภิวัตน์ ได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบแรงงานไปทั่วโลก เนื่องจากในปัจจุบัน โอกาสที่จะเคลื่อนย้ายสินค้าและผลผลิตต่างๆ มีมากขึ้น ผู้ใช้แรงงานก็มีโอกาสที่จะเคลื่อนย้ายถิ่นเข้าไปทำงานในเขตเศรษฐกิจอุตสาหกรรมมากขึ้น อย่างไรก็ตาม มีแนวโน้มที่นายจ้างสามารถสร้างผลกำไรได้มาก ด้วยการจ้างแรงงานย้ายถิ่นจากประเทศที่ยากจนกว่าตน เมื่อความต้องการที่จะหารายได้มีมากขึ้น ในขณะที่นโยบายคนเข้าเมืองของประเทศอุตสาหกรรมกำลังเพิ่มความเข้มงวดมากขึ้น เพื่อควบคุมการหลั่งไหลของคนย้ายถิ่น แรงงานย้ายถิ่นจึงจำเป็นต้องใช้ช่องทางที่ผิดกฎหมายและพึ่งพาผู้ลักลอบนำคนเข้าเมืองเพื่อที่จะย้ายถิ่นไปหางานทำ ซึ่งจะเห็นได้ว่า ผู้หญิงมีโอกาสเสี่ยงสูงที่จะถูกนักค้ามนุษย์ล่อลวงด้วยการให้ข้อมูลเท็จ (องค์การพันธมิตรทั่วโลกด้านการค้าหญิง, พ.ศ.2545 : 10-12) เป็นที่ทราบกันดีว่า การค้ามนุษย์เป็นอาชญากรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของการย้ายถิ่น แต่แตกต่างจากการย้ายถิ่นและการลักลอบเข้าเมือง เนื่องจากการค้ามนุษย์มีวัตถุประสงค์ที่เด่นชัดในการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากผู้ที่ถูกค้า ที่ต้องกลายเป็นเหยื่อและถูกกลั่นแกล้งสิทธิที่จะสามารถกำหนดตัดสินใจเลือกทางชีวิตของตนเองได้ และต้องดำรงชีวิตภายใต้การควบคุมของผู้อื่น ซึ่งแต่เดิมเหยื่อของการค้ามนุษย์อาจจะถูกบังคับข่มขืนใจ หรือลักพาตัวจากถิ่นฐานเดิมของตน แต่ในปัจจุบันเหยื่อของการค้ามนุษย์อาจจะตัดสินใจย้ายถิ่นด้วยความสมัครใจ แต่ถูกหลอกลวงในเรื่องประเภทของงานและรายได้ นักค้ามนุษย์อาจจะใช้วิธีการลักลอบพาเหยื่อเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ทำให้เหยื่อต้องกลายเป็นคนเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย และกลายเป็นแรงงานที่ผิดกฎหมายในที่สุด (ศิริพร สโรบานะ, 2548 : 9) พร้อมกันนั้น ได้อธิบายถึงลักษณะการย้ายถิ่นในประเทศและข้ามประเทศ ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 2.1 แสดงการย้ายถิ่นในประเทศและข้ามประเทศ

ที่มา : ศิริพร ส โครบานเนค : พ.ศ. 2548

อย่างไรก็ดี มีความแตกต่างโดยพื้นฐานระหว่างการย้ายถิ่น การลักลอบนำคนเข้าประเทศ และการค้ามนุษย์ การย้ายถิ่นไม่ว่าจะโดยถูกกฎหมายหรือผิดกฎหมายนั้น เป็นกระบวนการที่ผู้ย้ายถิ่นเลือกด้วยความสมัครใจของตนเองในการที่จะเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง แต่การค้ามนุษย์เป็นรูปแบบของการใช้อำนาจบังคับเพื่อให้เกิดการย้ายถิ่น โดยการที่ผู้ถูกค้าได้รับการคัดเลือกและขนส่งไปสู่ที่หนึ่งด้วยการใช้กำลัง การข่มขู่ว่าจะใช้ความรุนแรง หรือการหลอกลวง ดังนั้น การกล่าวว่าการค้ามนุษย์ด้วยความยินยอมพร้อมใจ จึงมีความขัดแย้งในตัวเอง จึงเห็นได้ว่า การย้ายถิ่น การค้ามนุษย์ และการลักลอบนำคนเข้าเมือง มีส่วนสัมพันธ์กันและอาจแฝงอยู่ในกันและกัน พร้อมทั้งที่ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างการย้ายถิ่น การค้ามนุษย์และการลักลอบนำคนเข้าเมืองดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 2.2 ความสัมพันธ์ของการย้ายถิ่น การค้ำนุญย์ และการลักลอบนำคนเข้าเมือง
ที่มา : องค์การพันธมิตรทั่วโลกด้านการค้าหญิง. 2545 : 10-12

ความหมายของการค้ำนุญย์

คำนิยามเรื่องการค้ำนุญย์ ของพันธมิตรทั่วโลกด้านการค้าหญิง - GAATW

องค์การพันธมิตรทั่วโลกด้านการค้าหญิง (พ.ศ.2545) อธิบายว่า การค้ำนุญย์ หมายถึง การกระทำและความพยายามใดๆ ที่เป็นการจัดหา ขนส่ง ลำเลียงภายใน หรือข้ามพรมแดน การซื้อขาย การส่งต่อ หรือการรับ หรือกักขังหน่วงเหนี่ยวบุคคลด้วยการล่อลวง การบังคับ รวมทั้งการขู่ที่จะใช้กำลังหรือใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ หรือการผูกมัดด้วยภาระหนี้สิน เพื่อกักขังหน่วงเหนี่ยวบุคคลนั้นให้ตกอยู่ในภาวะจำยอม เช่นในรูปแบบของงานรับใช้ในบ้าน งานบริการทางเพศหรืองานบริการการเจริญพันธุ์ (หมายถึง งานให้บริการดูแลภายในครอบครัว รวมถึงการให้บริการทางเพศแก่ผู้ชาย) ไม่ว่าจะมิหรือไม่มีค่าจ้างก็ตาม เพื่อบังคับใช้แรงงาน หรือเป็นแรงงานติดหนี้ หรือทำให้

ตกอยู่ในสภาพการทำงานเยี่ยงทาสในชุมชนอื่น ที่มีใช้ภูมิปัญญาที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่ในขณะที่เกิด การล่อลวง บังคับ หรือมีหนี้สินผูกมัดขึ้น

คำจำกัดความเรื่องการค้ำมนุษย์ของสหประชาชาติ

พันธมิตรทั่วโลกด้านการค้ามนุษย์ (พ.ศ. 2545) อธิบายเพิ่มเติมว่า พ.ศ. 2537 สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ ได้มีมติรับรองและประณามเรื่องการค้ามนุษย์และเด็กหญิงว่า “การค้ามนุษย์และเด็กหญิง เป็นการเคลื่อนย้ายบุคคลภายในประเทศและข้ามพรมแดนระหว่างประเทศในลักษณะที่ต้องห้ามและลักลอบ โดยส่วนใหญ่เป็นการเคลื่อนย้ายจากประเทศที่กำลังพัฒนาและประเทศที่เศรษฐกิจอยู่ระหว่างการเปลี่ยนแปลง โดยมีเป้าหมายเพื่อบังคับให้หญิงและเด็กตกอยู่ในสถานการณ์ที่ถูกแสวงหาประโยชน์ และถูกกดขี่ทางเศรษฐกิจ และทางเพศ เพื่อกำไรของผู้จัดหาคนเลือก ผู้ค้าและเครือข่ายอาชญากรรม รวมถึงกิจกรรมที่ผิดกฎหมาย ซึ่งเกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์และเด็กหญิงอื่นๆ เช่น การบังคับใช้แรงงานในบ้าน การแต่งงานจอมปลอม การจ้างแรงงานแบบลักลอบ และการหลอกล่อมแปลงรับบุตรบุญธรรม..โดยสมัชชาฯ ได้ขยายความสนใจไปไกลกว่าการมองเรื่องการค้ำมนุษย์เพื่อการค้าประเวณีอย่างเดียว และคำนึงถึงรูปแบบอื่นๆ ของการบังคับใช้แรงงานและการล่อลวง”

การค้ำมนุษย์ สิทธิมนุษยชน กับนิยามใหม่ของการคุ้มครองผู้ตกเป็นเหยื่อ

ได้มีการกล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง การค้ำมนุษย์-สิทธิมนุษยชน กับนิยามใหม่ของการคุ้มครองผู้ตกเป็นเหยื่อ โดยมีการตั้งข้อสังเกตที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์ต่อวงการ (อีเลน เทียร์สัน. 2546 : 41-42) ว่า..

“แม้จะมีพิธีสารว่าด้วยการค้ำมนุษย์ อนุสัญญาอาชญากรรมข้ามชาติ การรับรองกฎหมายและนโยบายระดับชาติที่ตีบงฉบับ เพื่อลดโทษการค้ามนุษย์และเพื่อปกป้องสิทธิของผู้ถูกค้า แต่ก็ยังมีความต้องการในทุกประเทศในการสร้างระบบการปฏิบัติที่ดีคือการจัดให้มีการปฏิบัติด้วยแบบแผนเดียวกันโดยการออกแนวทางที่ชัดเจนซึ่งมีการประเมินและทบทวนอย่างสม่ำเสมอและเผยแพร่แนวทางดังกล่าวด้วยการฝึกอบรมและแบ่งการปฏิบัติที่ดี ความต้องการที่สำคัญที่สุดเมื่อมีกฎหมายแล้วคือการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย ผู้ให้บริการ และบุคลากรในระดับที่หลากหลายเพื่อผู้ถูกค้าจะได้ถูกจำแนกอย่างถูกต้อง และยังคงมีความต้องการให้มีความสำนึกที่มากขึ้นในหลายประเด็นเกี่ยวกับการค้ำมนุษย์ในทุกระดับ ซึ่งรวมถึงการแจ้งเจ้าหน้าที่ และผู้อื่นเกี่ยวกับผลกระทบทางจิตใจต่อผู้ถูกค้า อันเนื่องมาจากประสบการณ์การถูกค้า ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงที่ผู้ถูกค้าอาจจะโกหกในตอนแรก เนื่องจากความกลัว ความ รู้สึกผิด หรือความบอบช้ำทางจิตใจ ความต้องการทางการแพทย์ของผู้ถูกค้า ความสัมพันธ์ที่ต้องพึ่งพา และบางครั้งก็เป็นความสัมพันธ์กับนักค้ำมนุษย์ ความอ่อนแอเปราะบางของผู้ย้ายถิ่นที่ไม่มีเอกสารเดินทาง ความแตกต่างทางวัฒนธรรม ทัศนคติ

เกี่ยวกับเพศ และความต้องการทางเศรษฐกิจของผู้ถูกค้า สิ่งเหล่านี้เป็นเพียงตัวอย่างเพื่อแสดงความซับซ้อนของคดีการค้ามนุษย์ การฝึกอบรมต้องมีความมากกว่าการดำเนินการเกี่ยวกับการค้าประเวณี การจับกุม และประเด็นเกี่ยวกับการลักลอบนำเข้ามนุษย์ นอกจากนี้ ยังมีความต้องการในการฝึกอบรม และการสร้างความสำนึกในชุมชนที่กว้างขึ้น เพื่อที่ทุกคนซึ่งอาจจะได้พบกับผู้ถูกค้า (รวมถึงผู้ซื้อบริการ หรือสินค้าจากแรงงานของผู้ถูกค้า) จะได้ทราบถึงสิทธิมนุษยชนในปัญหานี้และสามารถกระทำหรือแนะนำผู้ถูกค้าไปยังสถานที่ซึ่งผู้ถูกค้าอาจจะได้รับความช่วยเหลือ”

รูปแบบทั่วไปของการค้ามนุษย์

พันธบัตรทั่วโลกด้านการค้ามนุษย์ (พ.ศ. 2545) ได้อธิบายให้เห็นรูปแบบทั่วไปของการค้ามนุษย์ ดังนี้

1. การค้ามนุษย์ภายในและภายนอกประเทศ การค้ามนุษย์สามารถเกิดขึ้นได้ทั้งในหรือนอกประเทศ การค้ามนุษย์ไม่จำเป็นต้องเป็นการเดินทางข้ามพรมแดนเท่านั้น ผู้หญิงอาจถูกล่อลวงจากชนบทสู่เมืองใหญ่ด้วยข้อเสนอให้มีงานทำ หรือด้วยการลักพาจากหมู่บ้าน และขนส่งต่อไปยังดินแดนที่ตัวเองไม่รู้จัก ดังนั้นจึงสำคัญอย่างยิ่งที่จะนิยามการค้ามนุษย์โดยไม่เข้มงวดหรือเถรตรงจนเกินไป ในการให้คำจำกัดความเรื่อง พรมแดน การคำนึงว่าหญิงผู้ถูกค้าเป็นเหยื่อซึ่งถูกเคลื่อนย้ายไปสู่สภาพที่ตนเองไม่รู้จักรุ่นเคย ต้องห่างไกลจากครอบครัว จากชุมชนและเพื่อนๆ ของตน และถูกแยกออกจากเครือข่ายของความช่วยเหลือทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ หรือโดยภาษาและวัฒนธรรมที่แปลกแยกนั้น เป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่ง

2. ความรุนแรง หรือการข่มขู่จะให้ความรุนแรง มีความหมายรวมถึง การถูกฉ้อโกง เสรีภาพในการเคลื่อนย้าย และทางเลือกส่วนตัว

3. การหลอกลวง คือ การไม่บอกความจริงใจในเรื่องสภาพการทำงาน และลักษณะงานที่จะต้องทำ

4. การผูกมัดด้วยภาระหนี้สิน ได้แก่ การชำระหนี้โดยใช้บริการหรือแรงงานของตนเอง หรือของบุคคลอื่นเพื่อเป็นหลักประกันหนี้สิน หากแต่ค่าของการให้บริการหรือแรงงานตามการประเมินอย่างสมเหตุสมผล ไม่ได้รับการคำนึงถึงในการหักล้างหนี้สิน หรือระยะเวลาและลักษณะของการให้บริการ หรือการใช้แรงงาน ไม่ได้ถูกกำหนดหรือระบุไว้อย่างชัดเจน

5. การแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากอำนาจหน้าที่ หรือตำแหน่งที่เหนือกว่า รูปแบบนี้อาจจะมีตั้งแต่การยึดครองเอกสารส่วนบุคคล เพื่อให้บุคคลอื่นตกอยู่ในฐานะเป็นเบี้ยล่าง การแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยการใช้ตำแหน่งทางสังคมที่เหนือกว่า หรืออำนาจตามธรรมชาติ ในฐานะพ่อแม่บังคับลูก หรือแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากฐานะที่ด้อยกว่าของบุคคลที่ไม่มีสถานภาพทางกฎหมาย

6. แรงงานบังคับ หรือแรงงานเยี่ยงทาส บุคคลที่ตกเป็นเหยื่อของการค้ามนุษย์ ต้องตกอยู่ในสภาพการทำงานที่ถูกแสวงประโยชน์โดยมิชอบ และถูกบังคับข่มขู่ โดยถูกยึดเค้น แรงงานอย่างไม่ยินยอมพร้อมใจ สภาพเหล่านี้รวมถึงการให้บริการในการทำงานบ้าน การบริการ เพื่อการเจริญพันธุ์ หรือการบริการอื่นๆ ในสถานะการถูกบังคับข่มขู่ดังที่กล่าวมาไม่ว่าการให้บริการ เหล่านี้จะได้รับการยอมรับว่าเป็นงานหรือไม่ ไม่ว่าจะเป็นไปโดยสัญญาเพื่อการทำงาน หรือเพื่อ การแต่งงานและไม่ว่าเป็นสิ่งที่ได้รับการยอมรับในสังคม หรือผิดกฎหมายก็ตาม

ความเท่าเทียมในการทำงานและการเลือกปฏิบัติ

สำนักงานแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) ได้กำหนดแนวทางสำหรับผู้กำหนด นโยบายและผู้ปฏิบัติในเอเชียและแปซิฟิก ไว้ใน มาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศ ว่าด้วยสิทธิ แรงงาน ข้ามชาติ (สำนักงานแรงงานระหว่างประเทศ. 2551 : 11 -19) ดังนี้

1. ความเท่าเทียมในการทำงานคืออะไร

ความเท่าเทียมในการทำงาน คือ คุณประโยชน์และหลักการพื้นฐานซึ่งทำให้ แรงงานสามารถได้รับส่วนแบ่งที่เป็นธรรมได้จากผลผลิตและความมั่งคั่งที่แรงงานเหล่านี้ช่วยสร้าง ขึ้นมา

หลักการเรื่องโอกาสที่เท่าเทียมในการทำงานมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้บุคคลสามารถ พัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจของตน ได้อย่างเต็มที่และสามารถจัดสรรเวลาและพลังงานของตน ให้กับงานที่มีการนำเวลาและพลังงานนั้นไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุดและให้ผลตอบแทนสูงสุด

หลักการเรื่องการปฏิบัติที่เท่าเทียมมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้การทำงานของบุคคล ได้รับผลตอบแทนตามผลผลิตและผลงาน โดยคำนึงถึงลักษณะอันเป็นวัตถุประสงค์ของตัวงาน (เช่น ทักษะ ความรู้ หน้าที่ รับผิดชอบ สภาพการทำงาน) และโดยปราศจากการแทรกแซงโดยการ พิจารณาโดยเหตุผลอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับผลงาน (เช่น เพศ เชื้อชาติ หรือศาสนา) ประเทศเจ้าบ้านจะ ได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจหากสามารถใช้แรงงานต่างชาติซึ่งเดินทางมาทำงานในประเทศได้ อย่างเต็มศักยภาพ ตัวแรงงานข้ามชาติเอง เศรษฐกิจของประเทศเจ้าบ้านและเศรษฐกิจของประเทศ ต้นทางก็จะได้รับประโยชน์เช่นกัน หากแรงงานได้รับค่าจ้างและการปฏิบัติเหมือนกันสำหรับ ผลงานซึ่งให้ผลผลิตเท่ากัน การเลือกปฏิบัติเป็นสิ่งที่กีดกร่อนความเท่าเทียมทางโอกาสและความ เท่าเทียมทางการปฏิบัติในการทำงาน

2. การเลือกปฏิบัติคืออะไร

การเลือกปฏิบัติในสถานที่ทำงานคือการที่บุคคลได้รับการปฏิบัติในเรื่องงาน หรือในเรื่องโอกาสอย่างแตกต่างไปจากบุคคลอื่น ซึ่งการปฏิบัติดังกล่าวนั้นกระทำไปโดยไม่มี เหตุผลที่เป็นวัตถุประสงค์หรือเหตุผลทางกฎหมายมาสนับสนุนได้ เช่น ผลผลิตหรือคุณสมบัติที่มีมา

แต่เดิมอาจเป็นเหตุผลที่จะจ่ายค่าตอบแทนให้บุคคลหนึ่งมากกว่าอีกบุคคลหนึ่งสำหรับการทำงานที่มีมูลค่าเท่ากัน แต่หากมีคนสองคนที่มีคุณสมบัติเท่ากัน แต่มีความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติสีผิว เพศ หรือชาติตระกูล ได้รับเงินเดือนไม่เท่ากันสำหรับการทำงานในหน้าที่เดียวกันหรือคล้ายคลึงกันย่อมถือเป็นการเลือกปฏิบัติอันสำคัญว่าด้วยการเลือกปฏิบัติ (การจ้างงานและอาชีพ) พ.ศ. 2501 (ค.ศ. 1958) (ฉบับที่ 111) ได้นิยาม การเลือกปฏิบัติ (discrimination) ไว้ว่าเป็น การแบ่งแยกใดๆ เนื่องจากเหตุผลทางเชื้อชาติ สีผิว เพศ ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง ประเด็นทางสัญชาติ หรือภูมิหลังทางสังคม ซึ่งทำให้สูญเสียหรือกระทบต่อความเท่าเทียมด้านโอกาสหรือการปฏิบัติในการจ้างงานหรืออาชีพ ในหลายประเทศการเลือกปฏิบัติในการจ้างงานเนื่องจากความพิการทางร่างกายและปัญญา อายุ สถานภาพการสมรส การตั้งครรภ์ รสนิยมทางเพศ ทรัพย์สินสมบัติ หรือภาวะการติดเชื้อเอชไอวี ถือเป็นเรื่องต้องห้ามเช่นกัน อนุสัญญาฉบับที่ 111 ได้ระบุเป็นการจำเพาะห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติในรูปแบบใดไม่ว่าโดยตรง หรือ โดยอ้อม ก็ตาม

การเลือกปฏิบัติโดยตรง (direct discrimination) เกิดขึ้นเมื่อมีความไม่เท่าเทียมในการปฏิบัติต่อแรงงานที่มีความแตกต่างทางเชื้อชาติ สีผิว เพศ หรือความแตกต่างอื่นใดตามที่ครอบคลุมในอนุสัญญา ซึ่งการเลือกปฏิบัตินี้เป็นผลโดยตรงมาจากกฎหมาย กฎเกณฑ์หรือวิถีปฏิบัติที่แบ่งแยกอย่างชัดเจนระหว่างแรงงานกลุ่มต่างๆตามเหตุผลที่กล่าวมาแล้ว เช่น กฎหมายที่ไม่อนุญาตให้ผู้หญิงลงนามในสัญญากฎหมายแรงงานที่กำหนดให้แรงงานภายในประเทศซึ่งย้ายถิ่นจากชนบทมาทำงานในเมืองได้รับค่าจ้างน้อยกว่าแรงงานที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเมืองนั้น ประกาศรับสมัครงานที่กำหนดรูปลักษณะและเพศของผู้สมัคร หรือกฎหมายที่ไม่ให้ความคุ้มครองการตั้งครรภ์กับแรงงานข้ามชาติ เป็นต้น

การเลือกปฏิบัติโดยอ้อม (indirect discrimination) หมายถึงกฎเกณฑ์และวิถีปฏิบัติที่ดูเหมือนจะเป็นกลาง แต่เมื่อนำไปปฏิบัติแล้วทำให้เกิดความเสียเปรียบต่อบุคคลเพศใดเพศหนึ่ง เชื้อชาติ สีผิว หรือลักษณะอื่นอย่างใดอย่างหนึ่ง ลักษณะการเลือกปฏิบัตินี้อาจเป็นการกำหนดคุณสมบัติที่ไม่เกี่ยวข้องกับตัวงาน ไม่ว่าจะเป็นตำแหน่งบริหารหรือตำแหน่งเลขานุการ เช่น ความสูงหรือน้ำหนักของผู้ทำงานไปในทางที่เอื้อประโยชน์ต่อบุคคลเพศใดเพศหนึ่ง เชื้อชาติหรือสีผิวใดสีผิวหนึ่ง กฎหรือระเบียบที่จำกัดสิทธิของผู้อาศัยในบ้าน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นแรงงานย้ายถิ่นหญิง (ที่มาจากกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง) อาจถือได้ว่าเป็นการเลือกปฏิบัติทางอ้อมด้วยเหตุผลทางเพศ (และเชื้อชาติหรือกำเนิดทางชาติพันธุ์) ของแรงงานย้ายถิ่นนั้นด้วย

3. อะไรไม่ใช่การเลือกปฏิบัติ

การเลือกจ้างงานเฉพาะจากกลุ่มเชื้อชาติ สีผิว เพศ กำเนิดทางชาติพันธุ์หรือสังคม ศาสนาหรือความคิดเห็นทางการเมือง ถือเป็นการเลือกปฏิบัติ อย่างไรก็ดี จะไม่ถือว่านโยบาย

การจ้างงานเป็นการเลือกปฏิบัติหากเป็นไปได้ด้วยเหตุผลและความจำเป็นที่แท้จริงของงานนั้น เช่น การจ้างพนักงานประจำห้องน้ำที่เป็นผู้ชายเพื่อทำงานในห้องน้ำชาย และการจ้างพนักงานประจำห้องน้ำที่เป็นผู้หญิงเพื่อทำงานในห้องน้ำหญิง ในกรณียกเว้นเหล่านี้ อาจตั้งคุณสมบัติบางประการ เช่น เพศ เชื้อชาติ หรือศาสนาเป็นข้อกำหนดที่จำเป็นตามลักษณะงานนั้นได้

4. ปฏิบัติการในเชิงบวกคืออะไร การปฏิบัติหรือจัดให้มีโอกาสที่แตกต่างกัน สำหรับบุคคลเฉพาะกลุ่มเป็นสิ่งที่ทำได้และควรทำ หากมีวัตถุประสงค์เพื่อ: ให้ความคุ้มครองแรงงานกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งด้วยเหตุผลพิเศษ เช่น ให้ความคุ้มครองภาวะเจริญพันธุ์ของแรงงานทั้งหญิงและชายทั้งหมดที่อยู่ในช่วงอายุที่จะมีบุตร ได้ส่งเสริมความเท่าเทียมโดยใช้ปฏิบัติการในเชิงบวก หรือโดยใช้มาตรการพิเศษชั่วคราว

การเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติและชาติพันธุ์ ต่อแรงงานย้ายถิ่นและแรงงานข้ามชาติ
การเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติและชาติพันธุ์ต่อแรงงานย้ายถิ่นและแรงงานข้ามชาติ ที่พบทั่วไปรวมถึง: **การเลือกปฏิบัติโดยตรง:** การปฏิบัติซึ่งแสดงความชื่นชอบต่อแรงงานผู้ใดผู้หนึ่งน้อยกว่าแรงงานผู้อื่นในที่ทำงาน จากเหตุผลทางเชื้อชาติหรือสีผิว ซึ่งเป็นการปฏิบัติที่แตกต่างจากที่บุคคลเชื้อชาติอื่นจะได้รับในสถานการณ์เดียวกันหรือสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกัน

การเลือกปฏิบัติทางอ้อม: ผลของข้อกำหนดบางประการ (เช่น ทรงผม) เงื่อนไข (เช่น การประเมิน ผลงาน) หรือวิธีปฏิบัติ (เช่น จ้องจับผิดและว่ากล่าวติเตียนเมื่อกระทำความผิดเล็กน้อยที่ผู้อื่นก็กระทำอยู่) ทำให้เกิดผลกระทบอย่างยิ่งต่อคนเชื้อชาติใดเชื้อชาติหนึ่ง

การข่มเหงรังแกทางเชื้อชาติ: การมีความประหลาดหรือแสดงความคิดเห็นต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งซึ่งเป็นที่รู้กันทั่วไปว่าบุคคลที่มีเชื้อชาตินั้นไม่ชอบหรือเห็นว่าเป็นการข่มเหงรังแก เช่น การพูดล้อเสียดหรือล้อเลียนลักษณะทางเชื้อชาติ

การเหมารวมรูปแบบทางเชื้อชาติ: การใช้เชื้อชาติ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งลักษณะในเชิงลบใดๆ เกี่ยวกับเชื้อชาตินั้นในการประมวลข้อมูลเกี่ยวกับบุคคล

การถูกโจมตีหรือตกเป็นเหยื่อถูกกระทำ: การถูกจ้องจับผิดด้วยเหตุผลทางเชื้อชาติ สีผิว หรือกำเนิดทางชาติพันธุ์ อันเป็นผลจากการร้องเรียนหรือใช้สิทธิทางกฎหมายของบุคคลนั้น

มิติหญิงชายของการย้ายถิ่น

1. การมีผู้หญิงย้ายถิ่นมากขึ้น ใน ค.ศ. 1960 มีจำนวนผู้ย้ายถิ่นที่เป็นหญิงเกือบ 47 คนจาก 100 คนซึ่งพำนักและทำงานนอกประเทศเกิดของตน นับแต่นั้น สัดส่วนผู้ย้ายถิ่นซึ่งเป็นหญิงได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ค.ศ. 2000 มีผู้ย้ายถิ่นหญิงประมาณ 95 ล้านคน ซึ่งคิดเป็นเกือบครึ่งของผู้ย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศทั่วโลก นอกจากนี้ผู้หญิงยังเป็นส่วนสำคัญในกระแสการย้ายถิ่นภายในประเทศอีกด้วย มีผู้หญิงจำนวนมากขึ้นทุกปีที่ย้ายถิ่นฐานเพื่อไปทำงานต่างประเทศโดย

คำพัง ส่วนใหญ่เป็นผู้หาเลี้ยงหลักของครอบครัว หลายคนเดินทางไปต่างประเทศหลายครั้งในช่วงชีวิต โดยทำงานหลายอย่างเป็นเวลานานปี และบางคนก็ทำงานอยู่ต่างประเทศเป็นการถาวร ซึ่งแนวโน้มนี้จะยังคงดำเนินต่อไปในประเทศกำลังพัฒนาที่รับแรงงานข้ามชาติเป็นแรงงานชั่วคราวเท่านั้น สัดส่วนของผู้หญิงในกระแสแรงงานย้ายถิ่นได้เพิ่มขึ้นนับตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1970 เป็นต้นมา จุดหมายหลักของแรงงานข้ามชาติหญิงคือเอเชียตะวันตก ขอบแปซิฟิก เอเชียตะวันออก และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมื่อ ค.ศ. 2000 มีการคาดการณ์ว่าจำนวนแรงงานข้ามชาติหญิงในเอเชียตะวันออกและตะวันออกเฉียงใต้มีมากกว่าชาย (5 ล้านคนต่อ 4.9 ล้านคน) มีแรงงานข้ามชาติหญิงจำนวนมากจากประเทศต้นทางบางประเทศในเอเชีย เช่น การคาดการณ์ระดับประเทศระบุว่าใน ค.ศ. 2000 มีแรงงานข้ามชาติหญิงถึง 68% ในแรงงานชาวอินโดนีเซียซึ่งทำงานอยู่ในต่างประเทศ จากแรงงานข้ามชาติชาวศรีลังกาจำนวน 1.2 ล้านคน มีแรงงานหญิงถึง 75% และจากแรงงานข้ามชาติชาวฟิลิปปินส์ ที่มีเอกสารเกือบ 3 ล้านคน และที่ไม่มีเอกสาร 1.8 ล้านคน มีแรงงานหญิง 46% มีผู้หญิงในทุกกลุ่มอายุ ทุกระดับการศึกษา และทุกภูมิหลังทางสังคมที่ย้ายถิ่นฐานแรงงาน บางคนมีการศึกษาสูงและสามารถหางานที่สอดคล้องกับคุณสมบัติของตนได้ แต่จำนวนมากมาจากครอบครัวที่มีรายได้ต่ำและมีการศึกษาน้อยมักลงเอยด้วยการทำงานทักษะต่ำต่างๆ ตลาดแรงงานต้องการแรงงานข้ามชาติหญิงสูงสุดในภาคการทำงานที่เกี่ยวข้องกับบทบาทดั้งเดิมของเพศหญิง เช่น งานรับใช้ในบ้าน พยาบาลและบริการส่วนบุคคล งานทำความสะอาด งานบ้านเหิง และ งานขายบริการทางเพศ รวมทั้งงานขายปลีกและงานภาคการผลิตซึ่งใช้แรงงานจำนวนมากตามโรงงานขนาดเล็กและโรงงานนรก

2. การเลือกปฏิบัติทางเพศในตลาดแรงงาน ประเทศส่วนใหญ่มีกฎหมายห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติทางเพศโดยตรง แต่ในความเป็นจริงผู้หญิงยังคงต้องเผชิญกับการถูกกีดกันแบบใดแบบหนึ่งหรือหลายแบบพร้อมกัน ในช่วงชีวิตและโลกของการทำงาน มีผู้หญิงจำนวนมากประกอบอาชีพที่เรียกว่า “5 Cs” คือ caring (การบริบาล) cashiering (เป็นพนักงานเก็บเงิน) catering (ทำอาหาร) cleaning (ทำความสะอาด) และ clerical (เป็นเสมียน) งานเหล่านี้มักอยู่ในบริษัทขนาดเล็กที่ไม่มีสภาพแรงงาน ซึ่งหมายความว่าแรงงานหญิงเหล่านี้จะมีอำนาจในการต่อรอง และมีโอกาสในการยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจของตนเองได้น้อยกว่า เมื่อเทียบกับแรงงานชาย สถานการณ์เช่นนี้มีให้เห็นอยู่ และเป็นมิติหนึ่งของการย้ายถิ่นฐานแรงงานด้วยเช่นกัน:

ในประเทศต้นทาง ความยากจน การเลือกปฏิบัติในตลาดแรงงาน การที่ไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรที่สร้างผลผลิต และการมีโอกาสน้อยลงที่จะร่วมกิจกรรมทางเศรษฐกิจ นับเป็นปัจจัยที่ผลักดันให้ผู้หญิงต้องย้ายถิ่นฐานเพื่อหางานทำ ยกตัวอย่างเช่น ในประเทศที่ส่งออกแรงงานข้ามชาติหญิงจำนวนมาก เช่น อินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ มีอัตราการว่างงานที่เด่นชัด

สำหรับผู้หญิงในวัยสาว (อายุ 15 – 24 ปี) ข้อจำกัดต่างๆ สำหรับผู้หญิงในการย้ายถิ่น โดยเฉพาะการเดินทางไปทำงานต่างประเทศอย่างถูกกฎหมาย การขาดความรู้ และความรุนแรง มักจะผลักดันให้ผู้หญิงต้องย้ายถิ่นฐานเพื่อหางานทำโดยผิดกฎหมาย ทำให้ผู้หญิงเสี่ยงต่อการที่จะถูกค้ามนุษย์ด้วย

ในประเทศเจ้าบ้าน แรงงานข้ามชาติหญิงมักมีระดับความรู้สูงกว่าแรงงานข้ามชาติที่เป็นชาย แต่ปริญญาหรือวุฒิทางการศึกษาของแรงงานข้ามชาติหญิงอาจไม่ได้รับการยอมรับในประเทศเจ้าบ้านเท่าที่ควร การที่ไม่ค่อยมีงานทักษะสูงให้ผู้หญิงทำ ทำให้แรงงานข้ามชาติหญิงหลายคนต้องทำงานซึ่งต่ำกว่าระดับความสามารถของตน ส่วนใหญ่งานที่มีความต้องการใช้แรงงานหญิงสูง มักเป็นงานในบทบาทดั้งเดิมของสตรี ที่ถูกจำแนกไว้ว่าเป็นบทบาทของเพศหญิง โดยเฉพาะ เช่น งานนรับใช้ในบ้าน หรืองานให้บริการทางเพศ และงานภาคบริการ ซึ่งมักเป็นงานที่ทำให้แรงงานข้ามชาติหญิง “ทักษะถดถอย” การขาดแคลนตำแหน่งงานทักษะสูงสำหรับผู้หญิง ส่งผลให้แรงงานข้ามชาติหญิงหลายคนทำงานต่ำกว่าคุณสมบัติของตน

3. ความเสี่ยงสำหรับแรงงานข้ามชาติหญิง ผู้ชายและผู้หญิงมักจะมีประสบการณ์การเป็นแรงงานข้ามชาติที่แตกต่างกัน แต่นโยบายแรงงานข้ามชาติและตลาดแรงงานกลับไม่ได้คำนึงถึงจุดนี้ เมื่อเปรียบเทียบกันแล้ว ตลาดแรงงานให้โอกาสและช่องทางในการย้ายถิ่นฐานแรงงานข้ามประเทศอย่างถูกกฎหมายแก่แรงงานชายมากกว่า แรงงานข้ามชาติชายมักจะมีตำแหน่งงานที่ถูกกฎหมายรองรับ เช่น งานก่อสร้างและงานการเกษตร แต่ในทางกลับกัน ตำแหน่งงานสำหรับแรงงานข้ามชาติหญิง มักจะอยู่ในภาคงานที่ไม่มีการควบคุมและไม่ได้จ้างงานอย่างถูกกฎหมายเสมอไป การขาดความคุ้มครองทางกฎหมายสำหรับแรงงานที่ทำงานในภาคงานที่ผู้หญิงทำอยู่มักทำให้แรงงานข้ามชาติหญิงนับล้านคนต้องเสี่ยงต่อการถูกระทำนานาประการ การขาดช่องทางการย้ายถิ่นฐานเพื่อหางานทำอย่างถูกกฎหมายทำให้ผู้หญิงเหล่านี้ตกอยู่ในสถานการณ์ที่อันตรายในช่วงของการเดินทางเข้ามาทำงาน ผู้หญิงมีความเสี่ยงที่จะถูกค้ามนุษย์และเสี่ยงต่อภัยอันตรายอื่นๆ สูงกว่าผู้ชาย เมื่อมาถึงประเทศปลายทางแล้ว ผู้หญิงก็มักจะต้องเผชิญกับการเลือกปฏิบัตินานาประการหาประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ การถูกทำร้าย และถูกระทำในขั้นรุนแรง รวมทั้งการถูกจองจำเยี่ยงทาสให้ขายบริการทางเพศและเป็นคนรับใช้ในบ้าน และถูกใช้เป็นแรงงานบังคับ นอกจากนี้ ผู้หญิงยังมีความเสี่ยงสูงต่อการถูกคุกคามทางเพศ ถูกข่มขืนและถูกไล่ออกจากงานเนื่องจากตั้งครรภ์อีกด้วย การมองผู้หญิงว่าคือยาคูค่าและการให้ผู้หญิงทำงานทักษะต่ำและงานกึ่งทักษะเป็นส่วนใหญ่ จึงเพิ่มสภาพความเสี่ยงต่ออันตรายแก่ผู้หญิง ลักษณะทางสังคมอื่นของผู้หญิง เช่น เชื้อชาติหรือชาติพันธุ์ ชนชั้น และศาสนา ก็อาจมีส่วนในการเพิ่มความเสี่ยงนี้ได้ การเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงมักเชื่อมโยงกับการเลือกปฏิบัติประเภทอื่นๆ ด้วย อนึ่ง แรงงานข้ามชาติหญิงจึงต้องประสบกับการเลือกปฏิบัติซ้ำซ้อนในหลายด้านด้วยกันได้แก่ :

1. การเลือกปฏิบัติระหว่างหญิงกับชาย
2. การเลือกปฏิบัติระหว่างชาวต่างชาติกับพลเมืองของประเทศ
3. การเลือกปฏิบัติระหว่างผู้พึ่งพิงหรือผู้ติดตามของแรงงานข้ามชาติกับผู้เป็น

แรงงานข้ามชาติ

4. การเลือกปฏิบัติระหว่างแรงงานข้ามชาติที่มีเอกสารและไม่มีเอกสาร

ปรากฏการณ์ที่มีผู้หญิงมาเป็นแรงงานข้ามชาติมากขึ้นจะยังมีอยู่ต่อไปและดูจะมีมากขึ้น จึงเกิดการหาประโยชน์ในรูปแบบใหม่ๆ เมื่อกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานมากขึ้น พร้อมกับการควบคุมกลไกตลาดและการเติบโตของเศรษฐกิจนอกระบบน้อย รัฐบาลประเทศต่างๆจึงเร่งเพิ่มกำลังความเข้มงวดในการควบคุมชายแดนท่ามกลางสถานการณ์ที่มีการเคลื่อนย้ายของแรงงานที่เข้ามาทำงานโดยไม่ผ่านกระบวนการตามกฎหมายเพิ่มมากขึ้น สถานการณ์ดังกล่าวเอื้ออำนวยให้เกิดการหาประโยชน์จากแรงงานข้ามชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แรงงานหญิง

4. ผู้ทำงานรับใช้ในบ้าน แรงงานข้ามชาติหญิงหลายคนทำงานรับใช้ในบ้าน ประเทศอินโดนีเซีย ศรีลังกาและฟิลิปปินส์ ได้ส่งแรงงานหญิงจำนวนเพิ่มขึ้นไปยังรัฐอาหรับ ในช่วงสิบปีที่ผ่านมา ซึ่งส่วนใหญ่ไปเพื่อทำงานรับใช้ในบ้าน ประเทศไทยรับแรงงานข้ามชาติหญิง จำนวนมากจากประเทศเพื่อนบ้านมาทำงานรับใช้ในบ้านเช่นกันกับประเทศอื่นในเอเชียซึ่งรับ แรงงานข้ามชาติหญิงคือเขตปกครองพิเศษฮ่องกง (จีน) มาเลเซีย และสิงคโปร์ นอกจากนี้ ยังมีการ ย้ายถิ่นภายในประเทศเพื่อทำงานรับใช้ในบ้านเป็นจำนวนมาก กฎหมายของหลายประเทศมิได้ให้ ความคุ้มครองการทำงานรับใช้ในบ้าน ดังนั้น ผู้ทำงานรับใช้ในบ้านซึ่งโดยมากเป็นผู้หญิงและเด็ก จึงมีความเสี่ยงอย่างยิ่งต่อการถูกเลือกปฏิบัติ การถูกแสวงประโยชน์ และการถูกกระทำ แรงงาน เหล่านี้มักเสี่ยงต่อการถูกค้ามนุษย์ เป็นแรงงานบังคับ และเป็นแรงงานขี้ดหนี้ ผู้ทำงานรับใช้ในบ้าน หลายคนต้องทนทำงานในสภาพที่ย่ำแย่และต้องทนต่อการถูกละเมิดสิทธิอื่นๆในการทำงาน ซึ่ง รวมถึง:

1. ค่าจ้างที่ต่ำมาก (มักต่ำกว่าค่าแรงขั้นต่ำอย่างมาก)
2. เวลาทำงานที่ยาวนาน (ถึง 15 – 18 ชั่วโมงต่อวัน)
3. ไม่มีวันหยุดประจำ และมีวันหยุดน้อยวัน
4. ไม่ได้รับอาหารและที่พักเพียงพอ
5. การถูกจองจำและให้อยู่โดดเดี่ยว
6. การชะลอหรือไม่ยอมจ่ายค่าจ้างและการยึดเอกสารประจำตัว

7. การข่มขู่และใช้ความรุนแรงในที่ทำงาน รวมทั้งการทำร้ายทางกาย ทางใจ และทางเพศเข้ามาแบบนี้สามารถกลายเป็นผู้เดินทางเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายได้ง่าย และต้องตราคราห์เลียงชีพอยู่ในเศรษฐกิจนอกระบบหรือภาคธุรกิจที่ผิดกฎหมาย แต่ก็ยังไม่สามารถที่จะหลุดพ้นความยากจนไปได้แน่นอนเมื่อนำมารวมกับความมึนชาหรือรังเกียจเพียงคนเดียวที่ต่อแรงงานข้ามชาติโดยรวม กอรปกับแนวคิดและมุมมองที่เอาเปรียบเพศหญิง โดยเฉพาะแล้วนับเป็นความท้าทายที่ยิ่งใหญ่สำหรับแรงงานข้ามชาติหญิงเลยทีเดียว

5. การนำมติหญิงชายเข้าสู่กระแสหลักนโยบายการย้ายถิ่นฐานแรงงาน การย้ายถิ่นฐานเพื่อทำงานสร้างประโยชน์หลายประการให้แรงงานข้ามชาติหญิงและครอบครัว หลายกรณีการย้ายถิ่นฐานเพื่อหางานทำได้ทำให้ผู้หญิงสามารถหาเลี้ยงครอบครัวและเป็นตัวแทนทางเศรษฐกิจที่สำคัญซึ่งมีบทบาทหลักในการบรรเทาความยากจนและพัฒนาชุมชน และประเทศต้นทาง อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีความคุ้มครองสิทธิให้กับแรงงานข้ามชาติหญิงให้สมกับประโยชน์ที่แรงงานกลุ่มนี้ได้สร้างขึ้น นโยบายแรงงานข้ามชาติควรมุ่งจัดการเลือกปฏิบัติ และความไม่เท่าเทียมที่มีต่อแรงงานข้ามชาติหญิง เพื่อที่แรงงานเหล่านี้จะได้ทำงานในสภาพที่มีคุณค่าและได้รับความเคารพในสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานและสิทธิแรงงาน สิทธิความเสมอภาคระหว่างหญิงชายในที่ทำงาน ประการสำคัญๆ รวมถึง:

ความเสมอภาคทางโอกาสและการปฏิบัติระหว่างชายและหญิงในการทำงาน
ค่าแรงที่เท่ากันสำหรับงานที่มีมูลค่าเท่ากัน
การคุ้มครองการตั้งครรรภ์

การสร้างสมดุลและการกระจายความรับผิดชอบที่เป็นธรรมขึ้นระหว่างหญิงชายทั้งในงานที่มีและไม่มีค่าตอบแทนสำหรับแรงงานชายและหญิงที่มีภาระครอบครัว การให้ความคุ้มครองสิทธิดังกล่าวมากขึ้นจะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดสำหรับทุกฝ่าย ทั้งแรงงานหญิงเอง ครอบครัว และชุมชนของแรงงานเหล่านั้น ประเทศต้นทาง และประเทศเจ้าของบ้าน

ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นเรื่องจำเป็นที่จะนำความคิดและมุมมองด้านมติหญิงชายมาบรรจุไว้ในกระแสหลักของนโยบาย โครงการ และกิจกรรมเกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติต่างๆ ด้วย

แนวความคิดเกี่ยวกับการให้เป็นแรงงานที่ถูกบังคับ การค้ามนุษย์อาจเกี่ยวข้องกับบุคคลหรือกลุ่มบุคคล เริ่มตั้งแต่ผู้มีหน้าที่จัดหา ไปจนถึงบุคคลสุดท้ายที่ เป็นผู้ซื้อหรือผู้รับตัวผู้เสียหาย โดยบุคคลที่ตกเป็นเหยื่อของการค้ามนุษย์ ต้องตกอยู่ในสภาพการทำงานที่ถูกแสวงประโยชน์โดยมิชอบและถูกข่มขู่ ถูกรีดเค้นแรงงานอย่างไม่ยินยอมพร้อมใจ ในการบังคับให้ทำงานในโรงงาน นรก สถานที่ก่อสร้าง สถานบันเทิง การทำงานในบ้าน การบังคับให้ชนยาเสพติด การบังคับให้เป็นขอทาน เป็นต้น เหล่านี้ล้วนเป็นช่องทางในการแสวงหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจและแรงงานจาก

บุคคลผู้บังคับใช้แรงงาน อันเป็นปัญหาสำคัญของการค้ามนุษย์ซึ่งมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องอยู่ 3 ประการ (บริษัทที่ปรึกษาวิจัยภาคใต้จำกัด. 2539) ดังนี้

1. ความต้องการของนายจ้าง (Demand for Labour) เนื่องจากนายจ้างมีบทบาทในฐานะผู้ผลิตสินค้าและบริการ ตามทฤษฎีของนายจ้าง แรงงานจึงถือเป็นปัจจัยการผลิตอย่างหนึ่ง จุดมุ่งหมายของการจ้างแรงงานจะขึ้นอยู่กับผลกำไร จากแรงจูงใจนี้ จึงส่งผลต่อพฤติกรรมของนายจ้างในการจ้างงานโดยคำนึงถึงความคุ้มค่าของการจ้างงาน ซึ่งในการจ้างแรงงานบางประเภท ได้แก่ แรงงานหญิงและเด็ก เป็นที่ต้องการของนายจ้าง เพราะนายจ้างจะเสียค่าใช้จ่ายในอัตราที่ต่ำและส่งผลให้ต้นทุนในการผลิตต่ำลงไปด้วย

2. การเข้ามาของผู้ใช้แรงงาน (Supply of Labour) โดยทั่วไปการเข้ามาทำงานของแรงงานในการผลิตและบริการของนายจ้างนั้น ต้องการรายได้ค่าจ้าง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงานและทักษะในการฝึกฝนด้านอาชีพ แต่สำหรับผู้ใช้งานที่เป็นหญิงและเด็กที่มีการศึกษาค่ำ มีระดับการฝึกฝนด้านอาชีพน้อย จะทำให้มีสิทธิในการเลือกงานน้อยลงซึ่งเป็นช่องว่างที่ถูกเข้ามาแสวงประโยชน์โดยให้เป็นแรงงานที่ถูกบังคับได้โดยง่าย

3. ตลาดแรงงาน (Labour Market) โดยลักษณะของตลาดแรงงานจะมีความแตกต่างกันไปตามสภาพพื้นที่ ประเภทของงานและตัวผู้ใช้แรงงาน ดังนั้น หากเป็นตลาดแรงงานที่มีการประกอบกิจการที่ผิดกฎหมาย อัตราค่าจ้างและสภาพการจ้างจะตกอยู่ภายใต้อำนาจของนายจ้างแต่เพียงผู้เดียว

อย่างไรก็ตาม การทำความเข้าใจแนวคิดและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่น การลักลอบเข้าเมือง การค้ามนุษย์ การค้าประเวณี การให้เป็นแรงงานที่ถูกบังคับ นับเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการวิเคราะห์สถานการณ์การค้ามนุษย์ของ 6 ประเทศลุ่มแม่น้ำโขงและสาละวิน จากอดีตสู่ปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต รวมทั้งการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง และผลกระทบของนโยบาย ยุทธศาสตร์ มาตรการที่ใช้ในปัจจุบัน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นในการศึกษาวิเคราะห์กระบวนการบริหารจัดการเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อพัฒนาข้อเสนอการจัดทำยุทธศาสตร์ร่วมในการป้องกันปราบปราม และแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ ของ 4 ประเทศลุ่มแม่น้ำโขงและสาละวิน ให้สอดคล้องตามเกณฑ์มาตรฐานสากลมากยิ่งขึ้น

แนวคิดเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การทำความเข้าใจปัญหาการค้ามนุษย์ จำเป็นต้องทำความเข้าใจแนวคิดพื้นฐานในเรื่อง “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ซึ่งเป็นสิทธิสูงสุดตามกฎหมายทั้งในระดับสากลและในประเทศ โดยผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคนต้องให้ความเคารพและมีอาจก้าวล่วงได้ ดังนี้

1. ความหมายและแนวคิดเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ในการศึกษาถึงพัฒนาการของหลักการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จำต้องมีการศึกษาถึงความเป็นมาในทางประวัติศาสตร์ของหลักการนี้ ดังนั้น เพื่อความสะดวกในการทำความเข้าใจ ผู้วิจัยจึงแบ่งการศึกษออกเป็น 2 หัวข้อคือ

1.1 ความหมายทั่วไป ซึ่งจะอธิบายถึงขอบเขตและคำจำกัดความของคำว่า “สิทธิมนุษยชน” ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญและที่มาของแนวคิดเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในเวลาต่อมา

1.2 แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องชัดเจนต่อปัญหาการก้ามนุญย์ในปัจจุบัน

ความหมายทั่วไป ในพจนานุกรมฉบับทั่วไปได้นิยามคำว่า “สิทธิมนุษยชน” หรือ Human Rights ว่าหมายถึง สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลซึ่งปกป้อง “ปัจเจกบุคคล” หรือ “กลุ่มบุคคล” จากการกระทำที่ดองห้ามของสมาชิกอื่นหรือรัฐ โดยกฎหมายระหว่างประเทศ หรือจารีตประเพณีระหว่างประเทศ (The West's Encyclopedia of American Law : 1997)

นอกจากนี้ ในปญญาสาถลขององคัการสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิมนุษยชนยังได้ให้คำจำกัดความ “สิทธิมนุษยชน” ว่าหมายถึง สิทธิที่ครอบคลุมการดำรงอยู่ของมนุษย์ เพื่อชีวิตที่ดีในสังคมที่ดี โดยมีหลักการที่สำคัญ 3 เรื่อง คือ สิทธิในชีวิต สิทธิในการยอมรับนับถือสิทธิในการดำเนินชีวิตและพัฒนาตนเองตามแนวทางที่ชอบธรรม (The Universal Declaration of Human Rights : 1948)

จากคำจำกัดความในเบื้องต้นดังกล่าว จะเห็นได้ว่าสิทธิมนุษยชนย่อมเป็นสิทธิที่ยึดโยงและผูกพันอยู่กับความเป็นมนุษย์ซึ่งหมายถึง ผู้ที่มี “สภาพบุคคล” ทุกคนนั่นเองโดยเป้าหมายสูงสุดในเรื่องสิทธิมนุษยชนก็คือ “การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” อันถือเป็นทั้งเครื่องมือหรือวิธีในการปฏิบัติ ที่เป็นทั้งมาตรฐานของหลักประกันและมาตรการคุ้มครองศักดิ์ศรีของมนุษย์ซึ่งในเวลาต่อมา “สิทธิมนุษยชน” ได้กลายเป็นหลักการสำคัญในการต่อสู้เพื่ออิสรภาพหรือเพื่อควมมีศักดิ์ศรีอันเท่าเทียมกันของมนุษย์ สำหรับประเทศไทยนั้น แนวความคิดที่ชัดเจนเกี่ยวกับการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีมานานแล้วเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากการดำเนินชีวิตภายใต้หลักคำสอนทางพุทธศาสนา ซึ่งสามารถกล่าวได้ว่าเป็นการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้เช่นเดียวกัน (บรรเจิด สิงคะเนติ : 2543) โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ และผลลัพธ์ที่ได้โดยการยึดเอาคุณค่าอันเป็นแกนกลาง คือการเคารพสิทธิผู้อื่นเป็นสำคัญ

อนึ่ง องค์การสหประชาชาติได้กำหนดแนวทางในการดำเนินการเพื่อให้สิทธิมนุษยชนบังเกิดผลอย่างแท้จริง โดยกำหนดกลไกต่างๆ ไว้ 3 วิธีด้วยกัน (นพนิติ สุริยะ. 2537 : 58-61) กล่าวคือ

1. การส่งเสริม (Promotion) ได้แก่ การดำเนินการในด้านการกำหนดมาตรฐานในเรื่องรูปแบบของการออกกฎหมาย ปฏิญญา หรืออนุสัญญาต่างๆ

2. การคุ้มครอง (Protection) ได้แก่ การดำเนินการในด้านการกำหนดวิธีและกลไกตามอนุสัญญาต่างๆ หรือโดยการดำเนินการขององค์การสหประชาชาติ

3. การป้องกัน (Prevention) ได้แก่ การดำเนินกิจกรรมให้คำปรึกษาแนะนำ การให้การศึกษา และให้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ

แนวคิดเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จากการศึกษาพบว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนั้นเป็นการกล่าวถึง “คุณค่า” ของความเป็นมนุษย์ ซึ่งเป็นคุณค่าที่ไม่ขึ้นอยู่กับเวลาหรือสถานที่ และเป็นคุณค่าที่มีผลในทางกฎหมาย ทั้งนี้ Guenter Duerig (อ้างในบรรเจิด สิงคะเนติ, 2543 : 32) ได้อธิบายคำว่า “ศักดิ์ศรี” ไว้ว่าหมายถึง “มนุษย์ทุกคนเป็นมนุษย์โดยอำนาจแห่งจิตวิญญาณของเขาสอง ซึ่งทำให้เขาแตกต่างจากความเป็นอยู่ในสภาวะธรรมชาติที่ปราศจากความเป็นส่วนบุคคลและการทำให้บรรดาเป้าหมายภายในขอบเขตส่วนบุคคลนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของบุคคลนั้น ในอันที่จะกำหนดตนเองและสร้างสภาพแวดล้อมของตนเอง” จากแนวความคิดดังกล่าวทำให้เห็นว่า ความหมายของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ต้องประกอบด้วยรากฐานอันเป็นสาระสำคัญ 2 ประการที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้ก็คือ สิทธิในชีวิต ร่างกาย และสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติด้วยความเสมอภาคนั่นเอง อนึ่ง “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ถือเป็นคุณค่าสูงสุดตามรัฐธรรมนูญไทย ดังนั้น การกระทำของรัฐทั้งหลายจึงต้องดำเนินการให้สอดคล้องกัน เพราะมนุษย์มิใช่เป็นเพียงเครื่องมือในการดำเนินการของรัฐ แต่เป็นเรื่องที่รัฐต้องดำรงอยู่เพื่อมนุษย์ มิใช่มนุษย์ดำรงอยู่เพื่อรัฐ ด้วยเหตุนี้ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์จึงถือเป็นรากฐานหลักของเสรีภาพของบุคคลและหลักความเสมอภาคในเวลาต่อมา ดังนั้น การตีความเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพทั้งหลายจะต้องถือว่า เนื้อหาของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นพื้นฐานที่จะต้องนำมาใช้ประกอบในการตีความสิทธิและเสรีภาพอื่นๆ ด้วย สำหรับกรณีของประเทศไทย ได้มีการบัญญัติถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในมาตรา 4 มาตรา 26 และมาตรา 28 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร พ.ศ. 2540 โดยมาตรา 4 บัญญัติว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพของบุคคล ย่อมได้รับความคุ้มครอง” ซึ่งจะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญของไทยได้ให้การรับรองและคุ้มครองแก่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างชัดเจน โดยแยกออกจากสิทธิและเสรีภาพ จึงอาจกล่าวได้ว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ในทางกฎหมายได้รับการคุ้มครองแยกต่างหากจากสิทธิและเสรีภาพ โดยต้อง ถือว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ตามแนวคิดของกฎหมายไทย มีสถานะเป็นรากฐานของสิทธิและเสรีภาพทั้งปวง เช่นเดียวกับแนวคิดสากล

แนวคิดด้าน “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” จึงถือเป็นแนวคิดพื้นฐานที่สำคัญยิ่งของการทำความเข้าใจอย่างเป็นระบบ เพื่อพัฒนายุทธศาสตร์ความร่วมมือด้านการป้องกัน ปรามปราม และแก้ไขปัญหาค้ามนุษย์ของไทยและกลุ่มประเทศต่างๆ ในภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงและสาละวิน ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ด้วยเหตุนี้ จึงมีความจำเป็นในการทำความเข้าใจองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อให้งานวิจัยครั้งนี้มีความชัดเจนเป็นรูปธรรมมากขึ้นด้วย

การบริหารจัดการเชิงยุทธศาสตร์ ทศพร ศิริสัมพันธ์ (2548 : 1 - 2) กล่าวว่า องค์กรไม่ได้อยู่เป็นเอกเทศโดยตัวเอง แต่อยู่ภายใต้บริบทของสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาซึ่งสภาพแวดล้อมที่มากกระทบกับองค์กรนั้น บางครั้งก็เป็นโอกาส บางครั้งก็เป็นภัยคุกคาม นอกจากนี้ องค์กรเองต้องกำหนดจุดยืนขององค์กรเพื่อวางยุทธศาสตร์ให้ชัดเจนมากขึ้น

กระบวนการบริหารเชิงยุทธศาสตร์ แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

1. การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ (Strategy Formulation) เป็นเรื่องของการกำหนด วิสัยทัศน์ ประเด็นยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์ ตัวชี้วัด/ค่าเป้าหมาย กลยุทธ์ Strategy Map
2. การนำไปสู่การปฏิบัติ (Strategy Implementation) เป็นการนำแผนยุทธศาสตร์ ถ่ายทอดออกมาเป็นแผนปฏิบัติการ รวมถึงการปรับแต่งองค์ประกอบทางด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ กระบวนการ โครงสร้าง เทคโนโลยี และคน
3. การควบคุมเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Control) เป็นการกำกับติดตามและ ประเมินผลการดำเนินงาน และการทบทวนสถานการณ์เพื่อปรับแต่งยุทธศาสตร์

กระบวนการในการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์

ประเด็นคำถามหลักในการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์

1. เราจะไปในทิศทางไหน? (Where are you going?)

กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ (vision & mission statement)

2. สภาพแวดล้อมเป็นอย่างไร? (What is the environment?)

วิเคราะห์สภาพแวดล้อม และสถานการณ์ทั้งภายในและภายนอก (Internal & External analysis)

การวิเคราะห์หาจุดอ่อน – จุดแข็ง – โอกาส – ภัยคุกคาม ต่าง ๆ (SWOT)

3. เราจะไปถึงจุดหมายได้อย่างไร? (How do you get there?)

วางกลยุทธ์ หรือแนวทางการดำเนินงาน (strategies) เพื่อให้บรรลุในสิ่งที่เราต้องการจะทำ ทั้งนี้ในบางตำราอาจให้เริ่มจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมก่อนที่จะกำหนดทิศทางขององค์กร แต่หากเราสามารถคิดนอกกรอบ หรือ think out of the box ได้ เราก็สามารถปรับเปลี่ยนขั้นตอนโดยการกำหนดไว้ก่อนว่าเราจะไปในทิศทางใด แล้วจึงค่อยวิเคราะห์ว่าสภาพแวดล้อมที่จะไปในทิศทางนั้นเป็นอย่างไร

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและการวางกลยุทธ์เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

ในการกำหนดวิสัยทัศน์ ประเด็นยุทธศาสตร์ และเป้าประสงค์ได้นั้น เราจะต้องมีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในด้วย

สภาพแวดล้อมภายนอก

มีทั้งสภาพแวดล้อมทั่วไป ได้แก่ เศรษฐกิจ การเมือง สังคม เทคโนโลยีและสภาพแวดล้อมในการดำเนินการ ได้แก่ สถานภาพการแข่งขัน ลูกค้า Suppliers แรงงาน และสถานการณ์นานาชาติ

สภาพแวดล้อมภายใน

โดยวิเคราะห์ขีดสมรรถนะขององค์กร ทั้งในด้าน โครงสร้าง กระบวนการทำงาน บุคลากร การเงิน เทคโนโลยี และการบริหารงานทั่วไป ซึ่งกลไกหนึ่งที่น่าสนใจในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน ก็คือ

การวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และภัยคุกคาม หรือที่เรียกว่า การทำ SWOT Analysis นั่นเองซึ่งในการทำ SWOT Analysis นั้น จะนำไปสู่การคิดเชิงกลยุทธ์ ทำให้เราสามารถวางกลยุทธ์เพื่อให้บรรลุเป้าหมายได้ โดยการวิเคราะห์ SWOT จะทำให้เราได้กลยุทธ์ของสถานการณ์ที่เป็นไปได้ 4 สถานการณ์

1. กลยุทธ์เชิงรุก คือ องค์กรอยู่ในสถานการณ์ที่มีโอกาสมากและมีจุดแข็งมาก และก็สามารถที่จะบุกตลาด โดยการขยายงาน ขยายโอกาส เพื่อให้ได้กำไรมาก
2. กลยุทธ์การปรับตัว คือ มีโอกาสมาก แต่ตัวองค์กรเองมีจุดอ่อนมาก ก็ต้องปรับตัวองค์กรให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น เพื่อใช้โอกาสที่เกิดขึ้นให้เป็นประโยชน์
3. กลยุทธ์การชะลอตัว คือ องค์กรมีจุดแข็งมาก แต่สถานการณ์ไม่เอื้ออำนวย จะบุกตลาดต่อไปก็คงไม่ได้ จึงต้องชะลอตัว
4. กลยุทธ์การตัดทอน คือ องค์กรมีจุดอ่อน และสภาพการณ์ภายนอกก็เป็นภัยคุกคาม ทำให้ไม่สามารถทำอะไรได้ และอาจจะต้องตัดทอนบางอย่าง เพื่อให้องค์กรคงอยู่ต่อไปได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มีงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกัน แก่ไข และปราบปรามการค้ามนุษย์ จำนวนไม่น้อย ซึ่งมีประโยชน์ต่อการศึกษาทบทวนให้เกิดความเข้าใจเพื่อพัฒนานโยบายและแนวทางปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งนักวิชาการจากสถาบันวิจัยและสถาบันการศึกษาต่างๆ ได้ศึกษาไว้ สรุปได้ดังนี้

อีเลน เพียร์สัน (2545) ได้ศึกษาเรื่อง “การค้ามนุษย์ สิทธิมนุษยชน กับนิยามใหม่ของ การคุ้มครองผู้ตกเป็นเหยื่อ” จากกรณีศึกษาหลายประเทศทั่วโลก ผลการศึกษาริบายให้เห็นถึง สภาพปัญหาการค้ามนุษย์ที่ไม่ได้รับการปฏิบัติเชิงบุคคลทั่วไป ที่พึงได้รับการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และมีการเหยียดหยามประเด้นต่างๆ ที่เกี่ยวกับปัญหาสิทธิมนุษยชนของเหยื่อในการค้ามนุษย์ ซึ่งมักถูกมองว่าเป็นส่วนหนึ่งของผู้กระทำผิดกฎหมาย โดย อีเลน ได้พยายามชี้ให้เห็นถึงความเสียหายเกี่ยวกับสิทธิในทางกฎหมายที่เกิดจากการมองเหยื่อการค้ามนุษย์ในสถานะของ “ผู้กระทำผิด” โดยนำเสนอมุมมองใหม่ให้ “เหยื่อ” มีฐานะเป็นผู้ที่รัฐต้องให้การคุ้มครอง

สุภาพิมพ์ ธาระพรพันธุ์ และ อิวแมน ไรท์ วอทซ์. (2536) ได้แปลรายงานการศึกษาของ Human Rights Watch เรื่อง “รูปแบบใหม่ของการค้าทาส : การค้าหญิงและเด็กสาวชาวพม่าในประเทศไทย” ซึ่งพบว่า หญิงและเด็กสาวชาวพม่าที่ถูกค้าเข้ามายังประเทศไทยด้วยจุดประสงค์ในการเป็นโสเภณีนั้น ต้องเผชิญกับการละเมิดกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ในรูปแบบต่างๆ มากมาย คือ หญิงสาวชาวพม่าถูกนำตัวเข้าประเทศไทยบ่อยครั้งด้วยการรู้เห็นของตำรวจไทย และเจ้าพนักงานคนอื่นๆ อันเป็นการละเมิดต่ออนุสัญญาของสหประชาชาติเกี่ยวกับการปราบปรามการค้าบุคคล อนุสัญญาจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ กฎหมายจารีตระหว่างประเทศ และในกรณีของเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี อนุสัญญาเกี่ยวกับสิทธิเด็ก

เด็กและหญิงสาวชาวพม่าถูกบังคับให้ทำงานอย่างมีพันธะผูกมัดและในสภาพเยี่ยงทาส พวกเธอปราศจากเสรีภาพอย่างสิ้นเชิงในช่อง เมื่อมีการกวาดล้างช่องโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ หญิงสาวเหล่านี้ถูกจับตามอำเภอใจ แล้วถูกจำขังในศูนย์กักขังกองตรวจคนเข้าเมือง เผชิญกับการถูกข่มขืนเมื่อเดินทางถึงประเทศไทย แต่ไม่อยู่ในฐานะและไม่มีความรู้หรือหนทางที่จะกล่าวหาผู้กระทำ ความผิด เมื่อตำรวจมีส่วนรู้เห็นเกี่ยวกับช่องและเหยื่อส่วนใหญ่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี โดยการทารุณกรรมนี้ได้กลายเป็นเรื่องธรรมดา จึงเป็นการละเมิดที่เห็นได้ชัดต่อพันธะที่รัฐบาลไทยมีอนุสัญญาเพื่อสิทธิเด็กในการดำเนินการตามกฎหมาย ทางการบริหาร ทางสังคม และด้านการศึกษาที่เหมาะสม เพื่อป้องกันเด็กจากความรุนแรงทางร่างกายและจิตใจ การบาดเจ็บหรือทำร้าย การปฏิบัติที่ละเลย การปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม การเอาเปรียบ การละเมิดทางเพศ

สุนทรี เรือนมูล (2550) ได้ดำเนินงานวิจัยเรื่อง “ประสบการณ์ชีวิตของผู้หญิงไทใหญ่: แรงงานผู้หญิงข้ามชาติ” โดยงานวิจัยนี้เป็นการทำความเข้าใจการเคลื่อนย้ายข้ามชาติ มาเป็น “แรงงานต่างด้าว” ของผู้หญิงไทใหญ่ผ่านมุมมองที่ว่าด้วยเรื่องเพศภาวะ (gender) ซึ่งสัมพันธ์กับชาติพันธุ์ ชนชั้น และอายุ สถานะดังกล่าวได้เป็นที่มาของการกำหนดประสบการณ์ทางสังคมให้กับพวกเธอแต่ละคนที่แตกต่างกันออกไป จากผลการวิจัยพบว่า การเคลื่อนย้ายมาดำรงสถานะ “แรงงานต่างด้าว” ของผู้หญิงไทใหญ่มีวิถีทางสังคมที่ซับซ้อน โดยเฉพาะวิถีเกี่ยวกับเพศภาวะที่เกี่ยวพันกับความเป็นหญิง ทั้งการเป็นลูกสาว เมีย และแม่ สิ่งเหล่านี้ได้แสดงให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียม ที่ผู้หญิงไทใหญ่ต้องเผชิญทั้งในวิถีทางชาติพันธุ์ ชนชั้น ชาติ เศรษฐกิจแบบทุนนิยม และการพลัดถิ่นข้ามชาติ

สุรีย์พร พันพื้ง และคณะ (2548) ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง “คนรับใช้ในบ้าน : แรงงานอพยพจากพม่ามาไทย” ซึ่งเป็นงานวิจัยที่นำเสนอข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพการทำงานของแรงงานอพยพซึ่งเป็นชาวพม่า ที่เข้ามาทำงานในจังหวัดเชียงใหม่ในฐานะคนรับใช้ในบ้าน โดยเริ่มตั้งแต่วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ในพม่าก่อนจะนำไปสู่การอพยพมาทำงานในประเทศไทย รวมทั้งรายละเอียดเกี่ยวกับสภาพปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ต้องประสบระหว่างทำงาน โดยรายงานวิจัยฉบับนี้ได้สะท้อนหลายแง่มุม ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม วิธีการดำเนินชีวิต ทักษะคติ พฤติกรรม ที่ยังคงเป็นปัจจัยหลักที่บุคคลกลุ่มนี้เข้าสู่วงจรค้ามนุษย์ได้โดยง่าย

ศุภชัยวิชัยและพัฒนาอาชววิทยาและกระบวนการยุติธรรม คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2550) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการเข้าสู่การค้ามนุษย์” ผลการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ เกี่ยวกับสาเหตุและปัจจัยของการเข้าสู่กระบวนการค้ามนุษย์ ในเขตพื้นที่ภาคเหนือของไทย พบว่า ในกรณีที่เด็กสาวในพื้นที่ที่เป็นคนไทย มักตกอยู่ในกระแสของโลกทุนนิยม กระแสบริโภคนิยม จนทำให้พฤติกรรมของเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นกลุ่มเสี่ยงที่มีพฤติกรรมหลงใหลในวัตถุนิยม ทำให้เกิดความคิดทัศนคติที่ผิดๆ อยากได้อะไรก็มี ชอบงานสบายการได้แต่งตัวสวย ทำให้เด็กหลงผิดและเข้าสู่กระบวนการธุรกิจทางเพศ โดยเฉพาะกลุ่มเด็กสาวที่เติบโตมาในครอบครัวยากจน พ่อแม่แยกทางกันและอาศัยอยู่กับปู่ย่าตายาย ขาดคนดูแลสนใจ เด็กกลุ่มนี้มักออกจากโรงเรียนกลางคัน และมีประสบการณ์มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ในส่วนของเด็กหญิงหรือหญิงสาวกลุ่มชาติพันธุ์ รวมทั้งกลุ่มคนต่างด้าว สาเหตุหลักของการตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ คือ ฐานะครอบครัวมีปัญหาความยากจน

อารียา ศรีคำภา (2552 : 1-2) เรื่อง “แนวทางการพัฒนาขั้นตอนการคัดแยกผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551” ที่พบข้อสรุปสอดคล้องกันว่า เจ้าหน้าที่ยังขาดความรู้และทักษะในการจำแนกผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ รวมทั้งสถานที่การคัดแยกไม่เหมาะสม

คลฤทัย ไกรอำ (2552 : 1-2) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ปัญหาอุปสรรคในการคัดแยกเหยื่อจากการค้ามนุษย์ในบุคคลต่างด้าว 3 สัญชาติ (พม่า ลาว และกัมพูชา) : ศึกษาเฉพาะกรณีส่วนการคัดแยกผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ สถานกักกันบุคคลต่างด้าว สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง” ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นปัญหาความไม่พร้อมของเจ้าหน้าที่ในการสัมภาษณ์เพื่อคัดแยกเหยื่อ ทั้งในด้านจำนวนบุคลากร ด้านทักษะภาษา ด้านความรู้ความเข้าใจเรื่องการค้ามนุษย์ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ปี พ.ศ. 2551 รวมทั้งผู้ถูกกักกันเองก็ไม่มีความพร้อมในการให้ข้อมูลกับเจ้าหน้าที่ เนื่องจากขาดการสร้างสัมพันธภาพและความเข้าใจที่ถูกต้องเรื่องการค้ามนุษย์ การให้ความช่วยเหลือ รวมทั้งสิทธิต่างๆ ที่จะได้รับตามกฎหมายกรณีตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ เนื่องจากข้อจำกัดของระยะเวลาในการควบคุมตัวผู้ถูกกักกัน ประกอบกับทัศนคติในทางลบของผู้ถูกกักกันที่มีต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ รวมไปถึงสถานที่ซึ่งใช้ในการคัดแยกเหยื่อมีความคับแคบไม่เป็นสัดส่วน ทำให้ผู้ตกเป็นเหยื่ออับอาย ไม่กล้าให้ข้อมูลที่แท้จริงกับเจ้าหน้าที่ โดยเฉพาะเหยื่อจากการค้ามนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับการค้าประเวณี นอกจากนี้ ยังมีปัญหาการให้ความหมายของการตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ที่แตกต่างกัน ระหว่างเจ้าหน้าที่ส่วนคัดแยกเหยื่อผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์และเจ้าหน้าที่องค์กรเอกชน การชะลอส่งกลับผู้ถูกกักกันที่เข้าข่ายตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์มีขั้นตอนที่ยุ่งยาก ล่าช้า ทำให้เหยื่อปฏิเสธที่จะรับการคุ้มครองช่วยเหลือตามกฎหมาย

วันทนี วาติกะสิน และประเทือง ช่วยเกลี้ยง (2552) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “เครือข่ายการค้ามนุษย์ ศึกษาเปรียบเทียบประเทศลาวและประเทศกัมพูชา: การป้องกันและแก้ไข” โดยศึกษาเปรียบเทียบเส้นทางการค้ามนุษย์ของผู้หญิงลาวและกัมพูชา ศึกษาเครือข่ายกระบวนการค้ามนุษย์ของประเทศต้นทางจากลาวและกัมพูชาสู่ประเทศไทย และศึกษาแนวทางและวิธีป้องกันแก้ไข ปัญหาการค้ามนุษย์ ผลการศึกษาพบว่าเส้นทางการค้ามนุษย์จากประเทศลาวและประเทศกัมพูชาเข้าสู่ประเทศไทย มีลักษณะคล้ายคลึงกันคือประเทศลาวมีแม่น้ำโขง ประเทศกัมพูชาเป็นคลอง และพื้นที่เป็นป่ารก สามารถลักลอบเข้ามาได้ง่าย และ ยังมีจุดผ่อนปรนที่มีปัญหาเรื่องเจ้าหน้าที่ดูแลไม่ทั่วถึง กระบวนการค้ามนุษย์จากทั้งสองประเทศมีกระบวนการนายหน้าที่ได้จัดเตรียมการเดินทางเข้าสู่ประเทศไทยเป็นอย่างดี ทั้งวิธีการเข้ามาอย่างถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย ลักษณะการค้ามนุษย์ที่สำคัญก็คือ ผู้หญิงจากประเทศลาวจะเข้ามาขายบริการทางเพศเป็นส่วนใหญ่ ทั้งถูกชักจูงบังคับ และด้วยความเต็มใจ ส่วนผู้หญิงจากประเทศกัมพูชาจะเข้ามาหางานทำ ในเรื่องภาษาพบว่าผู้หญิงจากกัมพูชาจะมีปัญหาในการสื่อสาร แนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ก็คือประเทศต้นทางจะต้องดูแลประชาชนในเรื่องสวัสดิการสังคม ด้านการศึกษา การมีงานทำ และผู้นำชุมชนต้องสนใจปัญหาการค้ามนุษย์ สำหรับประเทศปลายทางคือประเทศไทย จะต้องรณรงค์เรื่องปัญหาการค้ามนุษย์ให้ประชาชนสนใจปัญหานี้เพิ่มมากขึ้น ช่วยดูแลสอดส่อง สำหรับกระบวนการนายหน้าต้องเป็นเรื่องที่ประเทศไทย ลาว และกัมพูชา ต้องช่วยกันแก้ไข เนื่องจากเป็นกระบวนการ

ที่มีอิทธิพล โดยข้อเสนอแนะจากการศึกษาเรื่องนี้ คือ มาตรการป้องกันและแก้ไขจุดผ่านแดนถาวร และจุดผ่อนปรน เน้นการปฏิบัติงานลักษณะองค์กรเครือข่าย ปรับปรุงกระบวนการช่วยเหลือ และแรงจูงใจให้คนไทยช่วยกันสอดส่องดูแลปัญหาการค้ามนุษย์ให้มากยิ่งขึ้น

อนุสรณ์ อินบุตร (2552 : 1-2) ศึกษาเรื่อง “แนวทางการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ กรณีศึกษาแรงงานภาคประมงทะเล” ผลการศึกษาบ่งชี้ให้เห็นว่าสถานการณ์ปัญหาการค้ามนุษย์ในกลุ่มแรงงานประมงทะเลของประเทศไทยได้ทวีความรุนแรงมากขึ้น เนื่องจากเกิดภาวะขาดแคลนแรงงานอย่างหนัก ในขณะที่ปริมาณความต้องการในการใช้แรงงานมีมากขึ้น ทำให้เกิดขบวนการค้ามนุษย์เพื่อจัดหาแรงงานเข้าสู่ธุรกิจภาคประมงอย่างผิดกฎหมาย แต่ภายหลังจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ปี พ.ศ. 2551 จึงมีการจัดตั้งคณะกรรมการพิจารณาแนวทางและมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์รูปแบบของแรงงานประมง เพื่อพิจารณาหาแนวทาง มาตรการ และแสวงหาความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์รูปแบบของแรงงานประมง แต่ปัจจุบันยังไม่มีมาตรการและกลไกในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน

ณัฐยา วิริววิทยา (2552 : 1-2) ได้ดำเนินการศึกษาเรื่อง “ปัญหาอุปสรรคของเจ้าพนักงานตำรวจต่อการป้องกันปราบปรามการค้ามนุษย์ : ศึกษาเฉพาะกรณีพื้นที่กรุงเทพมหานคร” โดยผลการศึกษาพบว่า เจ้าพนักงานตำรวจไม่รู้ข้อมูลและแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนในการแยกเหยื่อและผู้ต้องหา รวมทั้งพบว่าเจ้าหน้าที่บางส่วนมีส่วนร่วมอยู่ในขบวนการค้ามนุษย์ ทำให้เหยื่อไม่กล้าให้ข้อมูล เพราะไม่ต้องการเผชิญหน้ากับเจ้าหน้าที่หรือผู้มีอิทธิพล มีปัญหาด้านภาษา ด้านความหวาดกลัวว่าจะถูกกลับไปสู่การล่อลวงใหม่ ปัญหาขาดเอกภาพในการดำเนินงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ ปัญหาบทลงโทษทางกฎหมายไม่เพียงพอ และมีข้อขัดแย้งด้านกฎหมายระหว่างประเทศต้นทางและปลายทาง ทำให้การดำเนินการล่าช้า ปัญหาการประสานงานและข้อจำกัดในการให้ความร่วมมือด้านการตรวจสอบสัญชาติของผู้เสียหายระหว่างประเทศต้นทาง ปลายทาง และหน่วยงานที่รับผิดชอบ ทำให้ต้องค้างอยู่ที่ประเทศปลายทางเป็นเวลานาน การช่วยเหลือล่าช้าโดยเฉพาะการรับตัวกลับประเทศต้นทาง ปัญหาด้านการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์ที่มีข้อบกพร่องสมควรแก้ไข ทั้งด้านข้อมูลส่วนบุคคล ด้านการเพิ่มโทษ ด้านการเพิ่มฐานความผิดการค้ามนุษย์ และด้านการยกเว้นความผิดของเหยื่อการค้ามนุษย์

สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ร่วมกับคณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (2551) ได้ดำเนินการศึกษาและพัฒนาดัชนีด้วยการจัดทำ “คู่มือเกณฑ์ชี้วัดการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ของประเทศไทย” โดยการมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่สำนักงานการพัฒนาศักยภาพและความมั่นคง

ของมนุษย์ เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติงานต่อต้านการค้ำมนุษย์ ที่สอดคล้องกับแผนการป้องกันปราบปราม และแก้ไขปัญหาค้าเด็กและหญิงภายในประเทศและข้ามชาติ ประกอบด้วย 7 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการป้องกัน
2. ด้านการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครอง
3. ด้านการดำเนินงานทางกฎหมายและการปราบปราม
4. ด้านการส่งกลับและคืนสู่สังคม
5. ด้านการจัดทำระบบข้อมูล การติดตามและประเมินผล
6. ด้านการพัฒนากลไกการบริหารงานและการจัดการ
7. ด้านการประสานความร่วมมือระหว่างประเทศ

โดยการพัฒนาเกณฑ์ชี้วัดดังกล่าว ดำเนินไปบนพื้นฐานการพิจารณาความสอดคล้องกับแผนระดับชาติ 7 แผนหลัก ด้านการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหาค้ามนุษย์ของประเทศไทยเมื่อปี 2546 ในช่วงก่อนการประกาศใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 เป็นประการสำคัญ

สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ร่วมกับคณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (2552) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องผลการดำเนินงานป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหาค้ามนุษย์ของประเทศไทย” ตามกรอบเกณฑ์ชี้วัดการดำเนินงานป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหาค้ามนุษย์ของประเทศไทย ปี 2551 ผลการศึกษาพบว่า มีหน่วยงานในประเทศไทยที่ดำเนินงานสอดคล้องกับกรอบเกณฑ์ชี้วัดการดำเนินงานดังกล่าวมากกว่า 50% ขณะเดียวกัน พบว่า ยังมีหน่วยงานต่างๆ อีกจำนวนหนึ่งที่รับผิดชอบการดำเนินการตามตัวชี้วัดด้านการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหาค้ามนุษย์ แต่ยังไม่ปรากฏข้อมูลผลการดำเนินการตามตัวชี้วัดดังกล่าว อาทิ กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น (กระทรวงมหาดไทย) / กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ / สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์/ ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์แห่งชาติ / และสำนักส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ (กระทรวงการพัฒนาสังคมฯ) / กระทรวงสาธารณสุข / องค์การพัฒนาเอกชน / กระทรวงการต่างประเทศ / คณะกรรมการระดับจังหวัด จึงเห็นควรให้มีการส่งเสริมให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเหล่านี้ดำเนินการให้ครบถ้วนตามดัชนีการป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหาค้ามนุษย์แห่งชาติกำหนด เพื่อเป็นการพัฒนาการทำงานป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหาค้ามนุษย์ ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป พร้อมทั้งมีข้อเสนอแนะให้หน่วยงานส่วนกลางระดับกระทรวง ต้องร่วมกันวางยุทธศาสตร์ระดับประเทศ ให้หน่วยงานระดับปฏิบัติได้ดำเนินการสอดคล้องกันในเชิงบูรณาการ ระหว่างหน่วยงานแต่ละกระทรวง

รวมทั้งหน่วยงานระดับปฏิบัติแต่ละกระทรวง ต้องบูรณาการให้มากขึ้นและติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่องมากขึ้น จากทั้งหมดข้างต้นกล่าวได้ว่าเป็นบริบททางวิชาการที่จำเป็นและเกี่ยวข้องกับการศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และพัฒนาองค์ความรู้ในงานวิจัยเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ ทั้งนี้ ยังไม่พบว่ามีงานวิจัยของหน่วยงานใดที่ทำการศึกษาวิเคราะห์ยุทธศาสตร์ จุดอ่อน จุดแข็ง ผลกระทบของนโยบายต่อต้านการค้ามนุษย์ของประเทศไทย ภายหลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องศึกษาและเสนอแนะรูปแบบความร่วมมือในการป้องกันแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ของไทยและภูมิภาค

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ยุทธศาสตร์ความร่วมมือในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ด้านแรงงาน ในภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงและสาละวิน” มีกรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้

